

COMMENTARIUS
 DE
 SVCCAMERARIO
 REGNI POLONIAE,
 EDITVS
 A
 GEORGIO PETRO SCHVLTZ, D.

ANNO MDCCXLVII.

THORVNII

IMPRIMEBAT THEOPHILVS EHRENFRIED WAETZOLDT,
 NOBIL. SENAT. ET GYMN. TYPOGR.

COMMENTARIUS

SVCCAMERARIO

REGNI POLONIAE

EDITIONE

GEORGIO PETRO SCHWETA

E. XXVII 293

ANNO MDCCLXXV

GEORGIO PETRO SCHWETA

LIBRARIUS

IN URBE VINDOBONENSIS

NOBILISSIMO SENATU

293

ILLVSTRISSIMO
ET
EXCELLENTISSIMO DOMINO,
DOMINO
CASIMIRO. CIOŁEK
PONIATOWSKI,
SVCCAMERARIO
REGNI POLONIÆ,
&
RELIQVA,
DOMINO
GRATIOSISSIMO
SACRVM.

ARGVMENTA

- §. 1. De nomine Cubicularii.
- §. 2. De nomine Camerarii.
- §. 3. Nomen Succamerarii Regni.
- §. 4. Definitio.
- §. 5. Origo & Munia.
- §. 6. Quo tempore.
- §. 7. Numerus, Creatio, & Juramentum.
- §. 8. Singularia.
- §. 9. Insignia moderni Succamerarii Regni natalitia.
- §. 10. II. 12. Succamerarii Terrestres.
- §. 13. Cur ita appellentur.

Documenta & augmenta Mscta.

DE

DE
SVC CAMERARIO
REGNI POLONIÆ!

§ I.

VOcabulum Cubiculi Latinum variè accipitur. Cubiculum enim generatim significat Conclave, ubi per diem manemus, præterquam cum prandendum coenandumque est; Ein Gemach: Malè enim de dormitoriis cubiculis nonnulli hanc vocem tantùm accipiunt. Plinius

I.
Generalia
*De Cubiculis
Cubiculo, et
Prefecto
Cubiculorum.*

certè Cubiculum noctis & Somni *L. II. Ep. XVII.* & Cubiculum dormitorium *Lib. V. Epist. VI.* faciendi discriminis causa disertè dixit. Conclave enim à clave, quâ claudebatur, & Cubiculum in genere appellabatur à cubando, quia Romani in prandio & cœnâ cubabant & accumbebant ad mensas cujuscunque generis; speciâtim verò à cubando noctu & dormiendo.

Apud *veteres Romanos* nominabatur *Cubicularius*, qui in cubiculo ministrat, ein *Cammer-Diener*. Hoc genus servorum, & admissiones curabat, & dominum defendebat. Vide *Pignorium de Servis, pag. 237.* Frequens mentio horum Cubiculariorum apud *Svetonium* & alios Auctores: His qui præerat, *Præfectus Cubiculi* appellabatur. *Svetonius* in *Domit. cap. XVI.* quem tamen sequenti capite & *Decurionem Cubiculariorum* nominat. Nimirum Princeps plures Cubicularios habebat, eosque in *Decurias* distinctos, ut per vices ministrantes. Singulis *Decuriis* præerat, qui ex re ipsa *Decurio* appellabatur. Hos supra omnes *Præfectus* erat; qui tamen aliquando *Cubicularius* simpliciter appellabatur. *Capitolinus* in *Pertinace cap. IV.* *Commodo* interfecto *Latus Præfectus Prætorii*, & *Electus Cubicularius* ad *Pertinacem* venerunt, ut eum confirmarent, atque in castra duxerunt. Oportet summum *Ordinis* sui fuisse, qui cum *Præfecto Prætorii* novum Imperatorem constitueret.

Apud *eosdem Romanos* olim *Cubicularius* erat *Custos Cubiculi*, Græcè *ἐὐνῆχος, ἀ τὸ ἐχεν, custodire.* Vide *Cujacius* in *L. ff. de Lib. & Posth.* & *Ambrosius* *Epist. 5.* ubi *Gallicanus Cubiculi Præfectus*, *Evnuchus* regius dicitur. Apud *Socratem* *Eutropius Evnuchus Præpositus Cubiculo Regio, & primus Evnuchorum*, *Consul* factus, nominatur. *Evagrius*

L.IV. scripsit: Qui Regiis Cubiculis inserviunt, vulgo Evnuchi dicuntur. *Claudianus* in Eotr. cecinit:

*Præfecti, sed adhuc gemmis vestique dabantur,
Custodes sacroque adhibere silentia somno,
Militia Evnuchi nunquam progressa Cubiles,
Non vitâ spondente fidem, sed inertia tantum
Mentis pignus erat, secreta monilia servent,
Ornatus curent Tyrios.*

Cubicularius Novæ Romæ apud Vghellum Italiae Sacrae Tom. V. pag. 1505. Hilarius Sacerdos & Monachus & Magnae Ecclesiae Novæ Romæ Cubicularius appellatur. Dignitas fuit Ecclesiastica, eadem fortè cum illa, quam $\kappa\beta\beta\kappa\lambda\epsilon\iota\sigma\iota\varsigma$ appellat Pachymeres Lib. XII. cap. 2. quaque etiam donatus fuit Romanus quidam, Videtur fuisse Capellanus Patriarchæ.

Cubicularius Tonsuratus in Ordine Rom. memoratus in familia Pontificis M. Rom. sic dicitur, ad discrimen *Cubicularii Laici* Munus ejus circa vestes ecclesiasticas; *Laici* circa quotidianas erat. Et quidem *Laico* hæc cura est præscripta, ut sella Pontificis M. in sacrario sit parata, donec ille veniat, celebraturus Divina Mysteria. Pontifex M. per manus Subdiaconorum mutat vestimenta hoc ordine: Defert ei plicata *Cubicularius Tonsuratus*, accepta de manibus Ostiarii. &c. Eligebantur autem Cubicularii isti ex scholâ Cantorum. Admirationem præterea meretur, quod labente Latinitate, Cubicularius postea appellatus [sit] Cubicularius. Sic enim vetus Inscriptio apud Grauterum: AVGVSTÆ L. AMARANTHVS. SV. PRA. CVBVCLARIOS. & alia l. c. DIS. MANIBVS. POLYBI. CVBVCVLARI. Græci enim recentiores $\kappa\beta\beta\kappa\lambda\epsilon\iota\sigma\iota\upsilon$ dixere, quod Latini Cubiculum.

De

De *Cubiculariis Regni Poloniae*, hæc reliquit memoria *Cromerus l. c. fol. 512.* Cubicularii & pueri præsto sunt ad quævis domestica ministeria. Sed *Cubiculariorum* peculiaris usus est in acciendis in Senatum & ad Regem Consiliariis, & perferendis quoquo versus literis, mandatis, Edictisque Regiis. Quam ad rem oppidatim & vicatim eis mandato Principis equi subministrantur, quæ Subvectiones, & lingvâ vernacula Podwodæ vocantur: Cursum publicum Latini vocant. Incedentem in publico Principem aulici quidem antecedunt, stipatores prælongis securibus, more peditum Germanorum armati, latera ejus cingunt; *Cubicularii* verò cum pueris subsequuntur: sed ita, ut aulici Proceribus atquè Senatoribus profani Ordinis, & Cubicularii puerique, Episcopis ac Secretariis Ecclesiastici Ordinis proxima Principi loca honoris causâ concedant: nisi fortè Regem Regina sequatur. Tunc enim Episcopi quoque & Secretarii cum Proceribus antecedunt: Reginam verò longus ordo sequitur Nobilium Matronarum & Puellarum. Habet etiam Regina suum comitatum, nec modò puellarum & matronarum, quæ in Gynaeeo sunt, sed etiam *puerorum cubiculariorum* & aulicorum.

§ II.

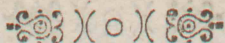
II.
Generalia
De Camera
& Camerariis.

Invaluit postea, per mutatum nomen, loquendi formula, *Camera*, id est, Cubiculum, Coenaculum, Conclave, quasi *Camuræ* à curvitate, sive Græco *Καμάρα*. *Κάμαρον* autem, idem quod *τροχάλον*, curvum seu inflexum. Arcuata enim, & in morem rotarum rotundata tecta Camerae erant. Unde rotatio Camerarum apud Cassiodorum, *Rund-gewölbte Gemächer, wie die Keller.* &c. Apud ceterioris ævi Scriptores Conclave est, ubi thesaurus reperitur & servatur, quâ notione apud

ne apud Græcos *Κατὰν* occurrit. Inprimis sumitur pro *Fisco Imperatoris vel Regis*. Unde Fridericus I. Imp. apud Helmodum *L. I. cap. 80.* & in Histor. Archiepisc. Brem. A. C. 1155. Magna, inquit, requiritis. O Viri Romani, de exinata Camera nostra. Sic in Testamento Caroli M. apud Eginhartum legimus: Quicquid in *Camera* atque *Vestuario* ejus, eo die fuisset inventum. Inde in Francia Fiscus seu Thesaurus Regius, hodieque Camera Denariorum dicitur: factumque, ut Provinciæ etiam atque Urbes. quæ immediate Principi suberant, & Fiscus erant propriæ, Camera dicerentur. Vid. LL. Edwardi Confess. Matthæum Paris. A. C. 1242. & alios. Sic Monasterium S. Dionysii, *propriam Camera* Regis Franciæ vocat Rigordus A. C. 1185. Porro pro *Curia Principis*, pro *Officina* ejus *Monetaria*, pro Officio Camerarii in monasteriis, pro dotalitio uxoris, vocem usurpatam reperias in Vita S. Adalberti Prag. Antiq. Lect. Tom. V. Qua ultima notione hodieque in usu apud Gallos est, qui La Chambre de la femme vulgò appellant suppellectilem, quæ post excessum conjugis, uxori addici solet. De Camera Clericorum, quæ in Francia idem erat, quod in Anglia Garderoba, vid. Fletam *L. II. cap. 14 §. I.*

Camera etiam accipitur pro Sepulchro, camerato & Hypogæo subterraneo.

Hinc *Camerarius*, qui in Regno Angliæ idem cum Cambellano seu Cubiculario est, apud Fletam *L. II. cap. 6. §. 2.* in Regno Scotiæ idem est, qui *Justitarius Itinerans* dicitur in Anglia. Is enim certis anni temporibus totam Scotiam peragrat, & in delicta incolarum exterorumque, præsertim artificum &c. inquirat, quæ quidem Regni peragratio, Iter Camerariæ vel Camerarii nuncupatur in LL. Scoticis, à Guenæo editis.

In aula Pontificis Max. cognomen *Apostolici* habet, qui pecuniarum & Ecclesiae Rom. thesauri curam gerit, quod Officium Archidiaconi extincto nomine, à Gregorio VII. Pontif. Max. institutum esse tradit, Onuphrius Panvinius.

Est quoque in eadem Aula *Camerarius Cardinalis*, qui *Camerae*, ut vocant, *Apostolicae*, hoc est, Thesauri & reddituum Ecclesiae Romanae curam, ac, sede vacante per illos dies, quibus conclave, ut ajunt, nondum celebratur, magnam Jurisdictionem exercet, monetamque cum gentilitiis suis insignibus cudit. Huic, si Sede nondum redintegrata, decedere contigerit, ex facultate Bullae Clementis V. ipsi Cardinales alium in eadem dignitate substituere tenentur. Domin. Marcer in Hieroglexico. Conf. Carol. du Fresne in Glossario Med. & Infimae Latinit. Hoffmanni Lexicon Universale &c.

In Sacro Rom. Imperio, Elector Brandenburgicus *Archicamerarius*, *Erz-Cammerer*, salutatur, nomine à Camera, quae Germanicè Cubiculum designat, desumpto. Imperatores enim Romani, olim suos *Cubicularios*, seu *Sacri Cubiculi Praepositos* habebant, inter quos primicerius erat: In Processione coronandi Imper. praefert hodiè Sceptrum, olim Clavim: & in solenni Curia, Cesari pelvim exhibet & mantile ejusdem valoris, ac caetera instrumenta, quibus Electores solennibus muneribus desungi solent, duodecim Marcarum argenti. Eo absente, Sub-Officialis sive *Erz-Cammerer des H. Römischen Reichs*, Princeps de Hohenzollern id praestat Officium. Conf. Juris Publici S. R. Imp. Doctores, Limnaeum, Rhetium, Coccejum, Spenerum, & reliquos permultos.

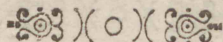
§ III.

Nomen: cur Suc
CAMERARIUS.

Ad nomen igitur hujus quod attinet, licet nullum agnoscat

scat superiorem; usu tamen receptum est hodie, ut *Succamerarius*, neutiquam verò *Supremus*, vel *Archi-Camerarius*, saluetur, convenientiori titulo Poloniæ, *Podkomorzy*. Quæ sit ratio & origo hujus peruersæ & incongruæ appellationis, HART KNOCHIVS in *Jur. Publ. Polon. L. II. Cap. IV. pag. 550 §. 10.* suspicari & conjecturare voluit; quâ autem veritate, in subsequentibus §. §. docebitur. *Verba ejus hæc sunt:* Dubium est, unde fiat, quod quidam Magistratus in genere *Supremi*, (Poloniæ) appellationes tamen *Vicariorum* habeant. Exempli gratiâ: *Theaurarius Supremus* Polonicè vocatur *Podskarbi*. id est, *Sub-Theaurarius*, etiamsi supra se non agnoscat *Theaurarium* superiorem. Non secus etiam *Succamerarii* vocantur, quasi *Sub-Camerarii*, & Polonicè *Podkomorzy*, etiamsi supra se in hoc Magistratu neminem habeant, sed ipsi sint *Supremi*. Auget admirationem & illud, quod inverso rerum ordine, *Camerarii* sint *Vicarii Sub-Camerariorum*, & illi qui vocantur *Skarbnicy*, id est, *Custodes Theauri*, sint longè inferiores his, qui dicuntur *Podskarbi*, etiamsi, si vim vocabulorum spectes, contrario modo se res habere deberet. *Idem l. c. pag. 552.* *Succamerarius*, inquit, qui olim sinè dubio præfuit *Principis Cubiculo* in suo quisque *Tractu*, postea collectis *Regni*, antea *discerpti*, partibus in unum corpus, cefanteque priore munere, casu quodam, cum fortassè reliqui *Judices* omnibus causis decidendis non sufficerent, accepit munus *Judicis limitanei*, ita ut hodie regendis finibus agrorum ac *Bonorum Terrestrium* præsit. Vid. MARTIN. CROMERUS *L. II. Descript. Polon. pag. 149. sqq.* Dici posse videtur, primos Poloniæ *Monarchos*, cum suis absoluto *Jure* præessent, habuisse simul & *Theaurarios Supremos* & *Sub-Theaurarios*. Cum autem successu temporis animadvertissent, *Theaurariorum* & *Camerariorum* munera esse maximè fructuosa, ita ut ex illo-

vel ut in Anglia
Lord Groß
Cämmerer
in Germania
D:ber Cämmerer

rum abrogatione Theſaurus Principis non exigua capere poſſet incrementa, reſervato ſibi Theſaurarii & Camerarii munere, Vice-Theſaurarios tantum & Succamerarios retinuerunt. Auſta deinde re Polonâ, cum Vice-Theſaurarii & Succamerarii functionibus ſuis non ſufficerent, manſit quidem Lex antiqua, retinueruntque Vice-Theſaurarii & Succamerarii primum locum, ſed illis additi ſunt alii inferiores Quæſtores & Camerarij. HARTVNOCHIUS *loc. cit.*

§ IV.

Origo. Non ſine iudicio, neque ex conſuetudine libellos augendi, protuli in medium, quæ ex antiquitatibus diverſarum Gentium propoſui ex HOFFMANNI Lexico, CAROLI DV FRESNE & SPELMANNI GLOSSARIIS & aliis, in §. §. præcedentibus; ſed eum in finem, ut hanc §. legere, examinare, & trutinare poſſit L. B. Stat enim ſententia mea, & ſtabit, uſque dum contradicturi, inviſtis probabunt argumentis, me ſtudio vel novitatis, vel amore erga Poloniam, abreptum ſcripiſſe ſequentia, quæ pluribus & copioſiſſimè poſſem explicare, ſi permitteret inſtituti mei ratio. Sint erga Theſes:

I. Polonia integra, nunquam S. Rom. Imperio fuit ſubjecta, vel imperatores ejus agnovit pro Dominis directis neque præſtitit Homagium in recognitionem Supremi Domini.

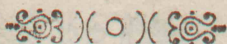
II. Multo minus fuit tributaria eiſdem, ſed ſemper libera, independens & ſui juris; licet laceſſita bellis, varia ſit experta Martis fata Conf. *Joab. Schultzii à Szulecki* Polonia nunquam tributaria.

III. Boleslaus, eidemque ſuccedentes Reges, æmuli fuerunt Imperatoris Romani & Germaniæ, in aulis, ritibus, Legibus, aliisque ad ſalutem & ſplendorem Poloniæ pertinentibus

IV. Sine dubio Boleslaus, aulae Imperatoriae supremos Ministros, Archi-Mareschalcos, Cancellarios, Thesaurarios & Camerarios introduxit Supremos, licet fortè aliis nominibus eos condecoraverit, quæ postea restaurator amissæ vel omissæ dignitatis Regiæ Przemislaus restituit, auxit, amplificavit & emendavit.

V. Inde, ne cederent splendore vicinis Imperatoribus Romanis, & Germaniæ Regibus, idem illis placuit, quod Lehmannus in Chronico Spirensi, L. 5. c. 3. scripsit: Ein jeder Kaysers und Königs, und aus deren Verordnung die Reichs-Fürsten, haben ein Jeder an seinem Hofe fürnehmlich vier Ämt, nemlich einen Truchses, Marschall, Camerer und Schencken. Sunt enim in S. R. Imperio, Archi-Mareschalcus, Elector Saxoniae; Archi-Dapifer Elector Bavariae; Archi-Camerarius Elector Brandenburgicus; & Archi-Pincerna Elector & Rex Bohemiae. De quibus præ cæteris peringeniosè egit Illustris HEINRICVS COCCEJVS in Juris-Publ. Prudentia. Unde Erb-Marschall, Erb-Truchses, Erb-Cämmer, Erb-Schenck; eorumque Vicarii Erb-Marschall, Erb-Truchses, Erb-Schencke & Erb-Cämmerer des Reichs; in aulis verd singulorum Electorum, Ober-Marschall, Ober-Truchses, Ober-Cämmerer, Ober-Schencke. Hodie mutata esse ex parte hæc Officia, notum est. Et quod ad Cancellarios adinet, omni tempore personis Ecclesiasticis & Archiepiscopis Germaniæ, hæc demandata fuisse Archi-Officia, non Laicis, omnibus est notum.

VI. Sine dubio igitur Reges Poloniae, ex Germania arecesserunt quoque Archi-Camerarios, vel Supremos Camerarios: cum ex antecedentibus §. §. satis liquet, nullum fuisse Imperatorem, Regem, vel alio nomine Monarcham, qui sine Ministris & Custodibus Cubiculorum suorum vixerint, & Cu-

biculariis necessarium fuisse Directorem. Undè in supra dictis, *Prefectus Cubiculariorum*, & *Supra-Cubicularius* legitur.

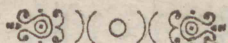
VII. Ex his colligo & concludo, Succamerarios Regni Poloniae alium mereri & fortè olim habuisse titulum, utque *Archi-Camerarii*, vel *Supremi Camerarii* appellari debeant, eorundemque Vicarii *Sub-Camerarii* *Erz*, vel *Ober*, & *Unter*, *Cämmerer*. Sed usus & loquendi formula prævalent. Vnde FREDRO de Reb. Gestis Henrici semper *Archi-Camerarium* appellavit.

VIII. Cum ergo Succamerarii Regni semper præsto fuerint Regibus suis, & ab iis divelli per multiplices & crebras profectiones, ad terminos & fines nobilium dubiorum controversarum inspiciendos, vix pati potuerint, præterea sumptus à partibus litigantibus erogandi seu suppeditandi nimii fuerint, ipsisque tædiosa talia itinera; factum est fortè, ut *ipsi* adierint Reges supplicando, quo liberarent se talibus invidiosis & odiosis profectioibus; vel ipsa Nobilitas, postquam Tribunalia introducta, à Rege Stephano ejusque Successoribus impetravit, ut in quovis Palatinatu Judex limitaneus institueretur, & Regum atque Succamerariorum curæ molestissimæ levarentur. Et hinc successu temporis, Succamerariorum Regni Jurisdictio decrevit, Nobilitasque eam iis imminuit, & invidia, æmulatione, nec non sic dicta coæquatione, aliisque rationibus mota, tandem abstulit, ut hodie pristina & perantiqua Jurisdictio circa fines regundos, inter Nobiles, planè cesset & negligatur. Conf. §. præcedentem.

IX. Accedit his conjecturis, quod Reges & Principes Supremi Poloniae, more Imperatorum Romanorum in Germania, non uni urbi seu sedi fuerint affixi, Regioni vel Terræ, sed per totum Regnum hinc inde commigraverint, (unde *Reichs-Städte*, & oneribus ordinariis exemptæ, *Freie Reichs*,

Reichs-Städte. Conf. Scriptores J. P. de S. R. Imp. supra allegatos) ibidemque ad tempus commorantes, præter ordinarios Aulae Ministros creaverint elegerintque ex Nobilitate Terrestri extraordinarios temporariosque, postea verò perpetuos, sine tamen ordinariorum Aulicorum præjudicio, in illis Terris. Sic enim scripsit CROMERVS de *Magistr. Polon. fol.* 503. *loco cit.* Cum ad Officium Principis pertinere existimaretur, non desidem & uni alicui loco affixum hære, sed obire omne Regnum, & fines ejus tueri, & omnium usibus se exponere, querimonias afflictorum audire, jus dicere, tenuiores à potentiorum injuriis vindicare, quoquo is venerat, cum equitatu & comitatu suo aulico, ejus Præfecturæ fructibus & proventibus alebatur, quoad ei manere ibi libuisset, opusve esset sive quoad horrea cellæque sufficerent, seu denique descriptis cuique Præfecto pro ratione Præfecturæ, & proventuum certis temporum spatiis. Atque hoc illud est, quod Scriptores quidam externi, rerum Polonicarum imperiti, ante nostram memoriam in eam partem acceperunt, & litteris mandarunt, quasi Rex Polonus egestatis causâ Regnum suum obire perpetuò necesse habeat, quò à suis hominibus quasi precario sustentetur. Illustravit hæc idem CROMERVS de *Rebus Polonorum Lib. III. fol. 44. edit. Basil. an: 1568.* in vita Boleslai primi regis pol. seqq. Pace per circuitum parta, auctoque & propagato in omnes partes cum laude atque gloria imperio, Boleslaus rex reliquum vitæ tempus quieti, & constituendæ domi Reipubl. dabat, duodecim utens consiliariis, quos e tota Polonia probatissimos, & annis judicioque graves delegerat. Quos etiam, quoties animum remittere volebat, una cum uxoribus ipsorum mensæ suæ & convivio adhibebat: *Judicia exercebat*: tenuiores, dum litis finem expectant, sumptu mensaque sua sublevabat. *In itinere si quem ru-*

sticum hominem, aut alioqui pannosum conspexisset, accer-
 sebat ad se ultro, & num quid à se vellet, percontabatur.
 Quod si is de potentioris injuria querebatur, evocatum illum,
 qui accusabatur, causa cognita, placide objurgabat: ac in po-
 sterum ne quid ejusmodi committeret interminatus, satisfacere injuriam passio jubebat.

§ V.

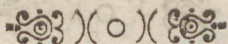
Definitio
 & *Munia.*

Definitionem vel Descriptionem suppeditavit CROME-
 RVS in *Descriptione Polon. L. II. fol. 512.* sub titulo, Mini-
 steria publica: Succamerarius est Magister Cubiculi atque Cu-
 biculariorum puerorum aliorumque domesticorum Principis
 administratorum; sub cujus potestate est suppellex ad lectum &
 cubiculum Principis, cultumque corporis pertinens: Janitoris
 quoque idem praest. *Stanisl. Krzystanowic in Status Re-*
gni Poloniae compendiosa Descriptione, his utitur verbis: Ca-
 merarius Supremus praest Cubiculo, lectistratoribus & Cu-
 biculariis Regiis, advertitque, ut omnia pro dignitate Regis
 administrantur. *CHWALKOWSKI in Jur. Publ. Pol. L. I. Cap.*
I. II. pag. 166. propalavit sequentia: Succamerarius Regni
 & M. D. Lithuaniae. Horum Officium in Aula Regia magnam
 praese fert autoritatem. Ab illis enim Audientiae apud Re-
 gem procurantur, qui etiam in secretis adesse consiliiis facul-
 tatem habent. Incumbit ipsis, pro ratione Officii & familia-
 ritate cubiculi Regii, suspiciosa omnia Ordinibus denuntiare.
 Ideo discessus Regis Henrici, non leviter affecerat Archi-Ca-
 merarium, (erat tum in Officio Joannes Tencziński) ne
 " pro Officio suo, in conscientiam facti traheretur. Quae ul-
 " tima verba Chwalkowscii pluribus explicuit & illustravit
 ' FREDRO in *Vita Henrici* edit. Dantisc. An. 1660. pag. 116.
 sequen-

sequenti narratione: Significarat citato nuntio Mater Henrici, „
 Carolum IX. Regem Galliae concessisse fatis, hæreditaria suc- „
 cessione ad Henricum pertinere purpuram gallicam; ni vero „
 ocuus adesset, posse aliquem reperiri a parte principis Con- „
 densis, qui absentia Henrici in suum commodum uteretur. Af- „
 fecit res non leviter principis animum; illinc trahebat genetri- „
 cis terræ amor & hæreditaria purpura; hinc retrahebat ardua „
 Reipublicæ cura & vigilis labor, par regni & incolarum amor. „
 Communicat consilium cum tribus gallorum fidissimis, quid „
 facto opus esset? diligentius inquirit. Ocius (inquit) me „
 se in gallia, res, ut scitis, requirit; ut vero subito hinc abeam, „
 obstant leges, quæ vetant regem fines egredi, præterquam a „
 consensu ordinum, neque esse potestatis Senatorum a latere, „
 facultatem discessus mihi dandi, antequam dicantur comitia, „
 non vero levem meis negotiis moram portendi. Non aliud „
 restat, quam ut clam, vobis comitibus, iter aggrediar: nec „
 credo ordines improbaturus consilium, ad quos negotii gravitas „
 devenerit, imo juvabit meum discessum paucis innotescere, „
 minus inde periculum mihi incognito per externa transeunti. „
 Te vero, DANSEN, oro, cujus virtutem notam habeo, seu „
 scripto, seu oretenus referas ordinibus causas mei discessus. „
 Juvat utique hanc Rempublicam eum regem habere, qui gal- „
 lis simul & polonis præsit. Non improbant consilium galli à „
 Secretis; mentionem tamen mortis Caroli coram residenti „
 senatu faciendam svadent, inde expiscari posse animos consi- „
 liariorum improbarentne, aut approbarent subitarii discessus, con- „
 silium. Aggreditur negotium rex: convocat aliquos Senato- „
 rum, cnfert cum illis diversa, decurrit ad tristem nuntium è „
 gallia circa mortem Caroli IX fratris sui, quamve necessario „
 gallia suo adventu opus haberet, adjiciit, Condolent sena- „
 tores morti regie, non dissvadent, imo optant etiam, ut in „

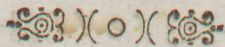
» Gallias proficiscatur, seqve comites itineris futuros, modode
 » eo negotio referretur ad ordines. Expiscopatis senatorum ani-
 » mis rex solvit congressum, perterritus comitali mora, ne,
 » cum de discessu suo inter ordines disceptaretur, interim hare-
 » ditas ab alio raperetur; vti saturibus etiam terrarum nova af-
 » solet crescere fames expositæ in prædam purpuræ. Tacitum
 » ideo consilium exequi parat. Ad vesperam declinante luce (e-
 » rat dies 18. Junii, mensis a coronatione quintus) convocat
 » eisdem triumviros a secretis gallos, alteri imperat eqvos, re-
 » liquis duobus literas, imo nonnullas sua manu conscripsit, la-
 » tii apprime gnarus sermonis. Depositis literis sub tegumento
 » mensæ, profunda nocte per posticum arcis egressus, (ubi ad-
 » moti erant equi, ocius itineri se accinxit, paucis gallorum co-
 » mitantibus, enim de discessu suo non constabat. Dies interim
 » illuxit conveniunt in regiam Senatores, regem pro more invisuri
 » interim conclamatum Regem non adesse, visum a quodam juve-
 » ne, cum noctu pernicipibus equis adversa Vistula ripa conten-
 » deret. Discedunt maesti e curia, quid causæ? mutuo inter se
 » sciscitantes. Verum ille discessus affecerat non leviter officia-
 » les curiæ, *Archi-Camerarium præsertim, (erat tum in officio*
 » *Johannes Tenczinskius) cui pro ratione officii & familiarita-*
 » *te cubiculi regii, incubuerat suspiciosa omnia Ordinibus denuntia-*
 » *re. Verebatur ideo, ne pro officio suo in conscientiam facti tra-*
 » *heretur.* Consensus igitur equis cum comite itineris Zebrzy-
 » dovio Regem sequi proponunt, causam discessus ab eo inqui-
 » rere, tutum Sibi Reipublicæque arbitrati. Affecuti regem
 » in finibus Silesiæ, ultra oppidum Oświęcenum, descendere
 » ex equis provoluti ad pedes regios, petiere, quatenus (ut)
 » ab eo itinere supersederet; liberaret Rempublicam metu, par-
 » ceret famæ regiae, multa indigne jactatum iri apud exterar-
 » gentes, ad quas fama facti deerraret, aut regem minime re-

gia tentasse, aut polonos haud gnaros erga suos reges seu hu-
 manitatis seu officii, a quibus quinto regiminis mensē se sub-
 traheret; ceterum pensaret Henricus, an conscientiae suae be-
 ne consultum iret, Rempublicam totam ab authoritate regum
 dependere, quicquid inordinatum in statu publico aut inju-
 riarum inter privatos accideret, totum id semoventi se a suo
 grege pastori imputari debere. Non ultra praelachrymis loqui
 poterant. Ad ea interim Henricus: Non dubitare vos velim
 de mea in Rempublicam cura multa patriae vestrae & vobis
 debeo; qui me sponte tanti populi regem creastis; credere vos
 velim, quoad mihi vita & sanguis superest, non immemor
 vestrae humanitatis caterum ut ego ab hoc itinere superse-
 deam, nec ego facere, neque vos suadere jure potestis. Si
 apud vos mansero, regnum galliae, haereditas mea, aliorum
 paratur manibus: discessero, brevi rediturus: Nec ideo me
 regem amisistis; imo multum valebit ad majestatem Reipubli-
 cae vestrae, tum ad potentiam, si obtento meo regno patrio
 & opibus, integros regni poloniae proventus ejus necessitati-
 bus dicavero. Si vero dubitatis de reditu meo, nec posse a-
 ditis, Rempublicam pro ejus statu & ordine, absente rege ad-
 ministrari, Gallia, uti haereditatis, per administratos regi pote-
 rit; ad vos, quos adamavi, revertar. Interim, dum nunc
 paulum absum, per prudentissimum Senatum, pro authorita-
 te mea facile consuletur Reipublicae; Et haec vobis responsa
 do; si ultra mecum loqui placet, ascendite quaeso currum, nam
 levia momenta temporis causa obstant. Ascendere currum,
 petiere, suafere verum cum vident frustra verba dari, regiam dex-
 tram valedicturi ad osculum moesti petunt. Ad ea Henricus ip-
 se collachrymans: En vobis (inquit, manum extendens,) pi-
 gnus mei erga patriam vestram animi! Post haec detracto an-
 nulo, porrexit *Tenczinio* subnectens: Tene signum & testi-

„ monium fidei regiæ, quia me brevi visuri estis! eas vero li-
 „ teras, quas Cracoviæ in cubiculo reperietis, quæso curate red-
 „ di unicuique, quibus scriptas intelligetis; reliquam mentem fi-
 „ delis meus Dansen vobis aperiet, cui fidem quæso date. Re-
 „ versi illi recta in curiam perrexere: Convocato presenti sena-
 „ tu literas inventas sub tapete diligentius inspiciunt, ac se-
 „ cundum titulos fideliter unicuique reddunt; quæ vero ad com-
 „ munem Senatum scriptæ, apertæ & in publico lectæ. Ex his
 „ & praxi aulicæ demonstratur, Succamerarium Regni Poloniae
 „ honore & loco sedendi atque eundi, antecellere omnes alios
 „ Succammerarios, Terrestres dictos, qui controversias de li-
 „ mitibus & finibus inter Nobiles ortas decidunt atque componunt,
 „ quisque in suo Territorio; sine medio sive immediatè Officia-
 „ les Supremos Regni sequitur, & confirmationi Jurium subscri-
 „ bit post illos: Quoties Archiepiscopus ad regem venit, toti-
 „ es Succamerarius regni infra ad climacem honorificentissime
 „ excipit eum, & ad regem comitatur. Regi semper præsto
 „ est, & ad latus hæret, eundemque proficiscentem in Regno
 „ & extra Regnum comitatur, nisi morbo impeditus: omnia dis-
 „ ponit ad tranquillam & securam quietem: Cubicularii, Cam-
 „ mer Pagen, Cammer-Zuncker, Cammer-djener, nobilis & ci-
 „ vilis ortus, diriguntur & dependent ab eo: neque minus Cam-
 „ mer-Herren, Officiales & Honorarii, ipsum agnoscunt esse
 „ Superiorem: qui in aliorum Regum aulis appellatur Maitre
 „ de garde robbe, id est, vestium, linteorum, &c. custos &
 „ curator, suppeditatque Thesaurarius Regni Supremus necessa-
 „ rios sumptus; vestit Regem surgentem unà cum aliis inferi-
 „ oribus Cubiculi Ministris, & dormituum exui curat jubetque:
 „ liberrimum habet aditum atque accessum ad Regem, ejusque
 „ Cubiculum, diurno & nocturno tempore. Legi in mscro quo-
 „ dam, tempore Joannis Casimiri Regis composito, præfixo.

Titulo XII. Puncta Objectiva posita à Vice-Cancellario Regni (Hieronymo Radzieiowski) quod rarissimum in utraque lingua legi ut possit curabo. Vide Documenta & Augmenta Nro.I. præmittam verò Obj. X. Quem in finem constituit Respublica Succamerarium Regni? Ut sciret, quid Rex agat, num quid moliatur, quod Reipublicæ contrarium sit. Succamerario etiam facultas data erat, adeundi Regem in ipso conclavi, etsi Rex cum Regina jaceret in lecto. Nunc verò Succamerarius procul stat, donec accersatur,&c. Præprimis igitur est constitutus à Republica, ut ad omnes actiones Regis & Reginae attendat animum, ne quid agant vel loquantur, quod Reipublicæ detrimentum possit asserre, ipsumque moneat modestissimè, vel ad ordines deferat. Pertinent huc PACTA CONVENTA Regis Augusti II. nro. 12. Cavemus etiam pro Consorte Nostra, quod se non imiscebit in negotia Status Reipublicæ per se, vel per subordinatas quasvis personas, & à promotionibus abstinebit. Promotiones quoque per foeminas aulae & per personas externas, neque per intimos Cubicularios Nostros, cujuscunque nationis externos admittemus, sed juxta præscriptum Jurium antiquorum omnia faciemus. Super quo invigilare Domini Cancellarii, Mareschalci, SVCCAMERARII Regni, utriusque gentis, & deferre Reipublicæ tenebuntur: Nuntii autem Terrestres, in Comitibus circa collationem Vacantium facultatem habebunt. Legatos exterorum Principum, honorificentissimè in Conclave Regis ad audientiam introducunt: Si cum exteris de finibus & terminis oritur lis, mittitur tanquam primarius Recuperator sive Commissarius, ex antiqua consuetudine. Jure, & reliquiis pristinae Jurisdictionis. Reges enim Poloniae, antiquitus ipsi decidebant controversias inter Nobiles, de quacunque re, adeoque etiam de finibus & terminis, sic ut Henricus Valesius, teste PIASECIO in Chronico, pag. 50.

aliquando indignabundus dixerit: Per meam fidem! Poloni isti faciunt, ut agam Judicem Juris peritum; in brevi volent, ut agam etiam causidicum. Quamobrem Zamoiscius, Successori ejus Regi Stephano dedit consilium maximè adprobatum, ut Tribunalia Regni Anno 1578. & in M. D. Lithuaniae Anno 1581. institueret, & se onere tædioso audiendi & iudicandi litigantes Nobiles liberaret. Quodsi igitur de finibus ortæ lites; primævi Reges ex arbitratu suo Succamerarios, qui semper iis præsto fuerunt, ad loca, quaestioni obnoxia, miserunt ut præsentés viserent, emensurarent, mappamque compilarent: Cum hæc & alia non convenirent cum majestate Regia. Ad eorum relationem, ipsis consultis & in consilium adhibitis, tulerunt sententiam Reges, & sic paulatim Succamerariorum Regni auctoritatem & jurisdictionem corroboraverunt & auxerunt. De quibus infra plura. Præsent quoque Succamerarii Regni, Janitoribus Camerae, *Cammer-Trabanten*; Thesaurum Camerae Regiæ custodiunt; ad imitamentum pristinorum Franciæ Regum, de quo Hincmarus Rem. de Ordine Pal. *cap. 22.* De honestate vero Palatii seu specialiter ornamento Regali, nec non de donis annuis militum absque cibo & potu, vel equis, ad Reginam præcipuè, & sub ipsa ad Camerarium pertinebat: & secundum cujusque rei qualitatem, ipsorum sollicitudo erat, ut tempore congruo semper futura prospicerent, ne quid opportuno tempore defuisset. De Donis verò diversarum Legationum, ad Camerarium respiciebat nisi fortè jubente Rege, tale aliquid esset, quod Regiæ ad tractandum cum ipso congrueret. Ockam de Scaccario: Officium, inquit. Camerariorum in recepta consistit in tribus, scilicet claves arcarum bajulant, pecuniam numeratam ponderant, & per contenas libras in forulis mittunt. Vid. quoque Gre-

Gregorium Turon Histor. L. 4. cap. 26. & L. 6. cap, 45. In literis illustrissimi cujusdam Senatoris regni haec legi:
*Vellem adhuc instructum Te esse Regem Galliae dare literas ad Succamerarium Regni, quoties legatum magnum ad Regem & Rempubli-
 cam mittit, prout modernus (1746.) extraordinarius Magnus Legatus Gallicus Machsio de Ffarts reddidit literas regis sui Illustris. Domino Succamerario. Succamerarium quoque habere illud ex praeogativis sui muneris singulare, quod in audi-
 entiis apud regem magnorum legatorum externorum, & Sup. Secretarius regni, cum legato in conclave regium intrat, praesensque est per totum tempus audientiae. Existimo praeterea pertinere ad praeogativas Ejusdem, quod clavis aurea singu-
 laris & adamantibus exornatae figurae & formae sit & concava ad aperiendum apta, non solida, ut ceterorum Camerario-
 rum regis, Terrestres Succamerarios vero nullas portare cla-
 ves aureas. Conf. Augmenta, Nro. I.*

Ut reliqua Ornamenta, Praeogativas & Illustramenta hujus Dignitatis taceam, quae privato nec innotescunt, nec doceri possunt ob multifarias rationes. Conf. Documenta & Augmenta.

§ VI.

Quando primi Supremi - Camerarii Regni & M. D. Li-
 thuan. sint orti, decidere vix licet, An. 1382. in Confœdera-
 tione post mortem Ludovici, & in Pace Brzestensi An 1436.
 subscripserunt quidem Succamerarii sed Terrestres; Primum
 Succamerarium Regni subscriptum anno 1587. legi in Con-
 firmatione Pactorum Conventorum Johannem Dunin; utrum
 enim nominatus Succamerarius in Confirmatione Casimiri
 Statutorum de Zuppis Salinarum anno 1451. fuerit Succamera-
 rarius Regni, an Terrestris quidam, ulteriori inquisitione in-
 diget.

*'Origo.'
 ratione tem-
 poris.*

diget. Conf. Volum. Constitntionum. FREDRO I. cit. jam sub Henrico Valesio nominavit ArchiCamerarium Regni, & si Anno 1382. iam fuerunt Succamerarii Terrestres, conjectura facilis est & firmo stat talo, antiquiores extitisse Succamerarios Regni. De Serie & Indice omnium Succamerariorum Regnia-liquid certi invenire mihi non licuit hactenus.

§ VII.

Numerus.
Creatio.
Juramentum.

Duo sunt Camerarii Supremi, alter Regni Poloniae, alter Magni Ducatus Lituaniae, qui a Rege in comitiis generalibus vel extra eadem prævia oratione Supremorum Marschalcorum per traditionem clavis aureæ constituuntur, esque ad aperiendum ostia januasque cubiculi aptas gestant vestibibus affixas & in his pendulas. *Juramentum* hujus est tenoris: Ego N. juro, quod Serenissimo Principi N. Regi Poloniae, fidelis ero, secreta, quæ mihi per suam Majestatem & consiliarios ejus dicentur, contingentia vel Majestatem Regiam vel Rempub. aut utrumque, nemini in jacturam regiam aut Reipublicæ pandam, limitibus regni poloniæ regundis orsa differentias cum vicinis excommisso Majestatis regiae & Reip. fideliter attendam, aliæque negotia omnia officio meo incumbentia fideliter & pro posse meo peragam. Sic me DEUS adjuvet & hæc Sancta Crux.

§ VIII.

Singularia.

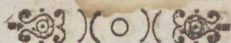
Praeter illa, quæ de ArchiCamerario JOANNE TENZINIO supra in §. V. adnotavi, addo hic Andreae Maximil. FREDRO in *vita Henrici*, pag. 113. verba: Adjecerat in comitiis coronationis non leves motus aut turbas Zborovii audax faci-

nus.

nus. Huic antiquæ erant (ac recenti sub adventu Henrici haffiludio, in majus recruduere,) cum Ioanne Tenczinio, Archi-Camerario Curia, inimicitia; quia vero obvia (pro more infensorum) arma sibi indixerant, tum vero durantibus comitiis in palatii porta sibi met obvii. Hicne est Tenczinus? (inquit Zboroskius,) quem diu obvium quæro. "Tum" derepente clavem aduncam, quam manu gestavit, destinavit in ictum; Vapovius interim Castellanus Præmisliensis, qui penes aderat, pugnam dirimere volens, paululum declinaverat ictum, objiciens se intermedium; verum infensa & eronea manus in caput pacificatoris Vapovii Senatoris, lethaleriter ferrum illisit. Sic valuit in Zborovio affectus, & privatum odium, ut nequidquam majestatem præsentis regis, aut comitorum authoritatem vereretur. Vocatus in jus percussor, quia iudicis decretum præsens metuit, absens proscriptus est, tandem aliquot post annos vi proscriptionis captus, pœnam capitis subiit, ut sequens sub Rege Stephano docebit narratio."

TOWIANSKI se abdicavit sponte ab hoc officio & in Galliam profectus est; de cujus matre illustrissima hæc fecit verba Zafuski in Epistolis Historico-Familiaribus Tom. II. fol. 543. Ep. 100.

Seiverunt, missa fuisse per Oberbekium certa clenodia ad speciem pretiosa, in re autem ipsa non adeo cara, ut prætenditur adeoque non omnino Cardinali placuerunt, ac de aliis in locum priorum, vel in augmentum cogitare rex debuit. Vidi literas Commissariorum illorum, in quibus rubori sibi esse ajunt, quod sint obligati ea scribere, quæ cum illis Cardinalis, sed maxime Castellana Lenciciensis agit, quemlibet adamantem, quemlibet lapidem pretiosum ex illis missis clenodiis scrupulose examinat, æstimat, rejicit, quæ cum rege tam generoso, imo cum

„aliquo mercante judæo fieri non deberent. Qualibet die
 „proinde variantur propositiones. Eadem die remisit Cardi-
 „nalis sapphiros ingentis magnitudinis & pulcherrimos, qui
 „in vadio, antequam pecuniæ secundum conventionem pro-
 „missæ (sc. 100000. Iachim) vid. Epist. 97. T. II. p. 518. sta-
 „tim 25000. Michaelis festo 75000. thal.) redderentur manare
 „debebant. Placuerunt satis Cardinali, sed Castellanae non
 „arridebant, ac proinde remissi, cum declaratione, quod nisi
 „rex miserit adamantes; concordia dissolveretur. Studio pro-
 „inde tranquillitatis publicæ misit rex Elephantem (ordinem
 „equestrem Danicum Elephantis) adamantibus plane obrutum,
 „& alia pretiosa clenodia, quæ plus quam triginta millium ta-
 „larorum pretium adæquant, quæ rupto tractatu Lovicii 27.
 „Mart. quanquam Cardinalis retinere voluerit, remiserunt
 „Commissarii non sine periculo, quod ille qui portabat, vix e-
 „vasit; nam illi insidiæ instructæ erant.
 „Notitiam derupto tractatu magno moerore & sensu rex
 „accepit, & forte læsa patientia in furorem versa fuisset. Refe-
 „rebatur regi, quantum Cardinalis iratus fuerit, quod illæ pri-
 „mæ gemmæ non fuerint sufficientes, cum vero alias Oberbe-
 „kius portasset, & in mansione Towiansciæ reposuisset, quæ
 „summe illi placuerunt, venit ex improvise Cardinalis, & fu-
 „riose illudi sibi arguebat, sed dum in aurem ipsi dictum fuisset
 „ab Oberbekio, esse jam alia clenodia, & Domina monstros-
 „set digito in mensa ea jacere, sereniore vultu videns, illi
 „dixit Cardinalis: Quod ille Elephas pulchros dentes haberet.
 „Sed cum Commissarii nihil vidissent solidi, cum Cardinalis
 „adhuc plura desideraret, quietationem vero, quæ requireba-
 „tur, cum obligatione reddendorum illorum pretiosorum, quo-
 „tiescunqve condicta summa pecuniæ numerata fuisset, dare
 „noluerit, & verbo tantum promittebat, quod jam toties mu-
 „tatum

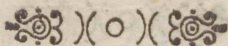
tatum, & plus adhuc requirebat, præcipue vero pro Castell' lana & filio ejus unigenito; Commissarii timentes, ne & clam frangerent & seram non aperirent, ne scilicet Cardinalis acceptis clenodiis sua prosequeretur intenta, ad regemque accessum differret, clenodia arte, dum Cardinalis cum Castell' lana consuleret, ceperunt & exportarunt. Ceterum rogo doctiores & publici juris exactiorem qui possident notitiam, omni observantia, ut me edoceant aliquando per literas: utrum Succamerarius regni, prerogativa gaudeat Electorem Brandenburgicum, S. R. Imp. Cris. Cammerer imitandi, qui in coronatione Imperatoris præfert Sceptrum, olim Clavem auream, & ante prandium solenne affundendi aquam manibus ejus, ex in pelvi; de qua ceremonia scripsit RHETIVS in Jure publ. S. R. I. pag. 234. Tit. XIII §. 3. *In solenni curia Casari pelvim exhibet & mantile, ejusdem valoris ac cetera instrumenta. quibus electores solennibus muneribus defungi solent, scilicet duodecim marcarum argenti. Manutergii in A. D. cap. 27. §. 3. non fit mentio; usus tamen docuit, quod proxime adstantes in exhibitione aquæ, vel comes palatinus vel alii id tenuerint.* Vel utrum olim forte in coronationis solennitatibus id fuerit usu receptum.

*Politum Au-
toris*

§ IX.

Insignia natalitia moderni Succamerarii Regni pluribus descripsit R. P. NIESIECKI in *Corona polonica s. Korona Polski* titulo Ciolek, cujus verba polonica & in latinam versa linguam legi possunt & aucta. cum nova interpretatione: Juvencus est rubricoloris in Campo albo cum cornibus ad dextram clypei versus. Ex Galea cum corona proflit idem cum dimidia parte corporis versus dextram.

Insignia natalitia cum nova opinione.

tram. Bielski. Pabrocki in Nido virtutum. Noster Patri-
 sancta testatur de multis in Italia, Britannia, Germania, Gal-
 lia, Hispania existentibus Familiis, quod his insigniis ornatae
 sint, inter quas duo Pontifices maximi Calixtus II. anno 1454,
 de quo etiam in Prophetia S. Malachiae Hybarni Episcopi le-
 gitur; Bos Pascens. Secundus Pontif. Max. est Alexander
 VI. vel, ut Prophetia appellavit: Bos Albanus in Portis, ex
 Episcopatu Portia electus. Uterque ex Familia Principum
 Borgiorum, celebres per multos principes, & imprimis per
 S. Franciscum Borgium, Principem olim in Gandya, Vice Re-
 gem Catalaunii, postea Generalem III. hujus Ordinis. Ex
 eadem familia Vitelliorum Romae fuit Laelius Vitellius Nepos
 Consul & post duos annos alius Vitellius, Praefectus Syriae.
 Ex his Vitelliis Familias originarias & derivativas Ciole & Ju-
 venci in Polonia nostra ortas & propagatas esse. testantur Dlu-
 gossius & Bielski. Nam Robertus Vitellius a Sede Apostoli-
 ca Roma post mortem Hattonis An. 917. ad Archiepiscopa-
 tum Gnesnensem missus est, secum asserens fratrem germanum
 Paulinum, qui multa praedia in polonia emens, sedem ibidem
 fixit, & familiam per conubia propogavit, vir opulentissi-
 mus. Parisius in MS. credit, hanc familiam ex Sarmatia in
 Italiam esse translata, Caroli M. belligerantis aetate. Sed
 contrarium ex mea relatione supra corroborata patet. Oc-
 casionem vero horum Insignium affirmavit hic Auctor, fuisse
 hanc: Tempore Imperatoris Ludovici Pii pecudum greges
 permultae erant ablatae, captae & abductae instar praedae, & in Gal-
 liam abactae, Sarmatas autem recollectis viribus ex castris inopi-
 natum fecisse eruptionem & omnia pecora recuperasse. funda-
 menta suae conjecturae jaciens in Vopisco & Oroso. Sarnicki opi-
 natur ex Gothis derivandam esse Originem. Ego conjicio ortum
 esse stemma ante tempus Roberti Gnesiensis Episcopi; licet

non Regem, illum cum his Insigniis in poloniam nostram venisse. Ipse Lechus hanc bestiolam pro signo militari usurpavit, postea in Aquilam mutatam, & Romani quomodo Juvenco sint usi, legi potest in Plinii Historia Naturali L.X. c. 4. omnes ex hac familia oriundi quod fuerint pii & fortes testantur Dlugoff. Bielse. &c.

Brzeski.	Drzewicki.	Lipowski.	Powisński.
Bzicki.	Ewil.	Macieiwski.	Woznicki.
Cetys.	Gluski.	Malinowski.	Zaleski.
Chadzynski.	Goryssewski.	Ostrołeczki.	Zardeski.
Ciolek.	Gutowski.	Pilecki.	Zelechowski.
Czarnofuski.	Korycki.	Podfilipski.	Zielinski.
Dębrzyniecki	Kossowski.	Poniatowski.	Zulinski.

Si licitum est conjecturas augere conjecturis, ego statuo hujus illustrissimæ familia primos conditores cum Lecho has in regiones postquam venerint, Summos pontifices fuisse, Sacra ordinasse & idololatriam immolando Juvencos & tauros coluisse, post abrogatam vero idololatriam a Miecislao I. inter nobiles prædia emendo & conjugia ineundo propagasse sanguinem & Insigne hoc in hastiludiis a Boleslao I. ad recreationem Ottonis Imp. III. institutis teste Dlugoffo, & ob discrimen ab aliis nobilibus, usurpasse in clypeis, vincentes & triumphantes. Id quod etiam de multis quadrupedibus animalibus, in Polonorum Insigniis conspiciendis, affirmare non erubesco, ad seculum X. & XI. omnia referens, & de antiquioribus dubitans; salvo tamen melius sentientium judicio.

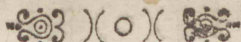
§ X.

In Regno Poloniae quam plurimos hodie existere Succamerarios, *Zakaszowski* in Jure Publ. Pol. fol. 758. §. 3 sqq. sciendi cupidos docuit, scribens: De Succammerario *Razanensi* Succamerarii Terrestris in Polonice Regno.

"Et *Macoviensi* habetur in in Constitut. Annis 1567. fol. 104.
 "tit. Podkomorstwo Rozanski. De dicto quoque Succame-
 "rario Rozanensi habetur in Constitut. Ann. 1647. fol. 35. tit.
 "Podkomorstwo Rozanski. ubi æquiparatur aliis Succamera-
 "riis, & ut eligatur. De Succamerariis *Nurensi*, *Ostro-*
 "*viensi*, & *Cameneceksi*, ut etiam per electionem sint, habe-
 "tur in Constitut. Ann. 1588. fol. 878. Tit. Nowoletne Sprawy.
 "Officia Succamerariorum Palatinatus *Masoviensis* in Exceptis
 "Masoviensibus Ann. 1576. fol. 312. Tit. O Podkomorzym,
 "descripta sunt, ut ipse per se, & Camerarium suum visiones
 "expediat, controversias de limitibus coram se vel suo Camera-
 "rio factas, munimenta que à partibus producta. ad Judicium
 "Terrestre deferat, & postea partes in Judicio Terrestri in præ-
 "sentia Ejus vel sui Camerarii, controversias repetant, & mu-
 "nimenta monstrant. Quibus auditis & trutinatis, Judicium
 "Terrestre. juxta præscriptum Juris actoratum (Polonicè po-
 "wodostwo) parti meliora documenta adjudicet; salva apella-
 "tione reservata. Notarius autem Terrestris, omnes contro-
 "versias partium & Decretum Iudicii, connotet & inscribat;
 "ob idque Succamerario & Camerario ejus Acta prohibita sunt.
 "Prærogativa & Jurisdictionis Succamerarii *Czerkensis*, coæqua-
 "ta est prærogativis & jurisdictionibus Succamerariorum Re-
 "gni, in Constitut. Ann. 1593. fol. 647. Tit. Podkomorstwo
 "Czerkic. Similiter *Livenfis* & *Nurensis* Succamerariorum in
 "Masovia, in Constitut. Ann. 1598. fol. 702. Tit. Podkomor-
 "strzeowie w Mazozw. Sicut etiam *Wisogrodensis*, *Zacroci-*
 "*mensis* & *Lomziniensis*, in Constitut. Ann. 1601. fol. 753. Tit.
 "Podkomorstwa Mazowieckie Similiter *Viscensis*, in Constitut.
 "Ann. 1607. fol. 858. Tit. O Podkomorzym Wilkim. Pariter
 "*Warsoviensis*, in Constitut. Ann. 1613. fol. 18. Vit. Podko-
 "morstwo Mazowieckie. Similiter *Viscensis*, in Constitut.
 Ann.

Ann. 1607. fol. 858. Tit. O Podkomorzym Wislim. Pariter²²
Warsaviensis, in Constitut. Ann. 1613. fol. 18. Tit. Podko-²²
 morstwo Warszawskie. Similiter *Ciechanoviensis*, in Con-²²
 stitut. Ann. 1616. fol. 29. Tit. Podkomorstwo Ciechanowskie;²²
 hoc addito, ut juxta Excepta Ducatus Masovia Salario sit con-²²
 tentus. Quod extensum ibidem est ad Succamerarium Leopold-²²
 liensem, qui in Constitut. Ann. 1658. fol. 49. Tit. O Urzę-²²
 dach Ziemskich, conservatus est in sua prerogativa; locus²²
 autem illi assignatus post Capitaneos. De Succamerario Pa-²²
 latinatus *Sandomiriensis*, in Constitut. Ann. 1631. fol. 35. Tit.²²
 Sklepnia Xiegi Podkomorskie, talis ordinatio dicta est: Ut²²
 Libri Succamerales Palatinatus istius, in arce Sandomiri-²²
 ensi asserventur, atque Notarium suum possessionatum in eo-²²
 dem Palatinatu habeat, & non prius ad officium suum & cu-²²
 ram Actorum Succamerariorum admittatur, nisi postquam co-²²
 ram Iudicio Terrestri juramentum, in eadem Constitut. de-²²
 scriptum, praestiterit. Ad haec ordinatum, ut quilibet Suc-²²
 camerarius istius Palatinatus, post expeditionem Granicierum²²
 Actum hunc limitum ordinate & sufficienter conscriptum, ad²²
 manus dicti Notarii Succameraris, sub amissione Officii sui,²²
 intra decursum sex septimanarum transmittat, & in libris Di-²²
 strictus connotari faciat. Insuper ordinatum est, ut omnes²²
 in genere Actus Granicierum & divisionum ex quolibet Di-²²
 strictu specificè in unum Volumen, ex Libris Terrestribus ex-²²
 tracti, deinde simul .ex omnibus Districtibus ad Libros Suc-²²
 camerarii Sandomiriensis Graniciales redderentur, & à dicto²²
 Notario ordinate cum aliis conservarentur. Quibus omnibus²²
 Notarius Terrestri Sandomiriensis, sub quadrupla poena contra²²
 negligentes Officiales sancita, & sub amissione Officii sui, atten-²²
 det: & in posterum, ut omnia Acta Perpetuitatum non ad²²
 Libros Terrestres, aut Castrenses sed ad Libros Succamera-²²
 rii

"rii Palatinatus porrigerentur. Tandem in Constitut. Ann.
 "1677. fol. 13. Tit. Coæqvacya Wojewodztw, Prærogativæ
 "Officii Succameralis Palatinatum *Siradiensis* & Sendomiri-
 "sis coæquatio facta est, ut scilicet in Palatinatu *Siradiensi*, sicut in
 "Sendomiriensi, tot sint Camerarii, quot Districtus. Similiter & No-
 "tarii Succamerales, respectu cujus & Constitutio Palatinatu Sen-
 "domiriensi serviens, quam & Palatinatus *Cracoviensis* acceptavit
 "in Constitut. Ann. 1631. Tit. Sklep &c. respectu Librorum Suc-
 "cameralium, in futurum Palatinatu *Siradiensi* serviat. Suc-
 "camerarius *Cracoviensis* non tantum est Judex finium regen-
 "dorum, ut alii Succamerarii, sed etiam Salinarum arbiter &
 "inspector, teste Cromero in Descript. Polon. Respectu Officii
 "Succamerarii *Wschovensis*, & loci illius, (nam Succamerarius
 "Wschovensis prætendebat sibi antè Succamerarium *Posnani-*
 "ensem locum) declaratio promissa est in Constitut. Ann. 1678. Tit.
 "Urząd Podkomorstwa *Wschowskiego*, in futuris Comitibus;
 "& nihil factum est. In *Prussia* cum Succamerarii sint Consi-
 "liarii Terrarum *Prussiae*, Iudicia finium regundorum non ex-
 "ercent, sed ad Judicium Terrestre ejusmodi causæ pertinent.
 "Huc usque *Zatafzowski*.

CHWALKOWSKI l. c. pag. 482. quæ adjecerit, digna sunt
 ut relegantur verba: De Succamerariis *Prussicis*, quorum tres
 sunt, nimirum *Culmenis*, *Mariaeburgensis* & *Pomeraniae*,
 notandum est, quod eisdem *Casimirus Tertius*, Anno 1468.
Prussiam ingressus, ad Senatum *Pruthenicum* adjecerit. Li-
 cet verò in *Prussia* inter Consiliarios locum habeant, in Co-
 mitibus tamen Regni inter Nuntios comparent, sessionemque
 capiunt. Observandum porro, quod Officia Succamerario-
 rum Judicum, Subjudicum & Notariorum, non ex Quatuor
 Candidatis uni, sed, juxta morem Terrarum *Prussiae*, electo
 Succamerario &c. huic & non alii, munus istud à Rege con-
 feratur.

feratur. Secus per Regnum; ubi ex Quatuor Candidatis unus a Rege confirmatur.

§ XI.

Cracoviensis Succamerarius præ cæteris eâ prærogativa præditus est, ut Salinarum ejus ipsius Tractus arbiter sit & inspector, habeatque Gladiferum, &c. singulos,

Posnaniensis cæteros habet quidem itidem singulos Succamerarios verò Judices, Subjudices & Notarios binos. Habet hosce Terra *Vschoviensis* peculiare, quæ à Polonia quodam tempore sejuncta fuit.

Sendomiriensis Satrapia vel ipsa singulos habet. *Calisfienfis* item eisdem omnes habet singulos. *Siradiensis* habet Succamerarios, Vexilliferos, Judices & Notarios binos. Itemque *Brestensis*. *Inowladislaviensis* habet Succamerarios binos. Est enim in Dobrinenfi Terra peculiaris Succamerarius, &c. *Russia* quinos habet Succamerarios, nempe Leopoliensem, Przemislensem, Sanczensem, Haliciensem & Chelmemsem. *Podolia* Succamerariorum unum. *Lublinensis* Succamerarios binos. Lucoviense enim Territorium peculiarem Succamerarium &c. habet. *Plocensis* Succamerarium. *Ravensis* ternos, Territorii distinctos, videlicet Ravensem, Gostinensem, & Schacioviensem. *Masovia* Judices habet undecim totidem quot Territoria, nimirum Cynensem, Viznensem, Varfaviensem, Nurensem, Vyssegrodensem, Zacrocimensem, Ciechanoviensem, Lomsensem, Ostrolelscensem siue Zembroviensem, Rozanensem & Kivensem. Subjudices & Notarios totidem: Succamerarios uno minus: Zembroviense enim Territorium eo caret. *Cromerus l. c.*

§ XII.

Ex Constitutionibus Regni, hæc quæ sequuntur, excerpti, in MSCto reperiunda:

Constitut. Anni 1563. promittitur Terris Rozanski & Makowski, quod peculiaris Succamerarius illis constitui debeat Tit. Podkomorstwo Rozańskie.

Constitut. Anni 1569. Succamerarii Braclavienses non tenentur, ut olim, speciale jusjurandum præstare.

Constitut. Anni 1576. Tit. O Podkomorzym præscribitur Succamerario & Camerario Masovia, quousque eorum Jurisdictionis in regendis finibus se extendere debeat.

Constitut. Anni 1588. Tit. Obieranie sądu Ziemsk. y Podkomorzego, quod Palatinus, vel eo absente, Castellanus in quovis Palatinatu eligere debeant, & Rex confirmaturus sit, eidemque electioni eandem securitatem procuraturus, ac Deputatis Tribunaliciis.

Constitut. Anni 1588. Tit. Nowoletne Sprawy, promittit Territoriis Nur. Ostrow & Kamieniec, peculiarem Succamerarium.

Constitut. Anni 1593. Tit. Podkomorstwo Czerskie. Jurisdictioni Czerskiensi Succamerarius æqualis cæteris confirmatur.

Constitut. Anni 1601. Tit. O Surrogawach Podkomorskich, ut quilibet Succamerarius, peculiarem Surrogatorem habeat, mandat.

Constitut. eod. Ann. Tit. Rozgraniczenie Powiatów Kamienickiego, ut eligantur Succamerarii, vult.

Constitut eod. Ann. Tit. Podkomorstwa Mazowieckie Succamerarius Wysegradensis, Zakrocimensis, & Lomsensis, ratione Jurisdictionis æquiparantur cæteris.

Constitut. Anni 1607, Tit. O Księgach Podkomorskich
Lubel-

Lubelskich, mandat. ut Libri, quibus Acta Controversiarum de finibus Lublinensis Palatinatus inscribuntur, Lublini custodiri debeant.

Constitut. Anni 1607. Tit. O Podkomorzym Wiskim, Officio Succamerarii Viscensis concedit eandem prærogativam, ac reliquis.

Constitut. Anni 1613. Tit. Podkomorstwo Warszawskie. Idem continet argumentum.

Constitut. Anni 1631. Tit. Sklep na Księgi Podkom. w Sędomierzu, vult, ut Libri Succamerarii, non privatis domibus, sed in Arce Sandomiriensi asservari debeant.

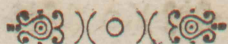
Constit. Ann. 1631. Tit. O Księgach Podkomorskich Woiewodztwa Łęczyckiego, jubet, ut Libri Palatinatus Lenciciensis, in loco publico custodiri, & Camerarius benè possessionatus esse debeant.

Constitut. Ann. 1635. Tit. Rewizya Ksiąg Podkomorskich &c. monet, ut Libri Palatinatus Brestiensis & Inowladziensis, revideantur, & quod vetustate corruptum, iterum describantur.

Constitut. Anni 1647. Tit. Podkomorstwo Rozańskie, ut Officium Succamerarii in Districtu Rozanskiensi, cæteris æquale sit, jubet, & Succamerarius per liberam electionem fiat.

§. XIII.

Hi, & alii, appellantur Succamerarii Terrestres, à Palatinatibus, Terris & Districtibus, controversias de finibus inter Nobiles decidunt, sub se habent Vicarios siue Camera-
Cur appellantur Succamerarii Terrestres.
 rios, nec non Judices, Sub-Judices & Notarios, Nobiles, possessionatos, & juratos; de quorum Officio, Jurisdictione & Processu, pluribus egit idem Zajączowski l. c. in Tomo II. *Jur. Publ. sub Titulo: De Actione finium regundorum;*

quibus autem immorari nolo, sed tantum moneo, meum esse propositum colligendi quaedam hoc in Libello de *Succamerario Regni Poloniae*. De vocabulo, *Terrestres Succamerarii* meretur CROMERUS, ut ejus verba ex *loc. cit. fol. 509.* repetam hic: Dicuntur *Terrestres Honores & Magistratus*, qui non universi Regni, sed Terrarum atque Satrapiarum sunt peculi-ares. Officia Terrestria vulgo appellantur, & his qui praediti sunt, Officiales Terrestres. Sunt autem ii: *Succamerarius*. Capitaneus, Gladifer, Vexillifer, Pincerna, Sub-Pincerna, Incisor, Sub-Dapifer, Dapifer, Tribunus, Judex, Sub-Judex, Notarius, Thesaurarius, Venator, Agaso five equorum Curator. Habebantque certas suas functiones five curationes antiquitus in sua quisque Satrapia, five Tractu ac Terra, ut vulgo loquuntur: quarum qualibet olim, discerpto in multos Dominatus Regno, suum Ducem habuit. Ejus autem hi fuerunt Administri peculiare. Nunc magna pars solum nomen, nudumque honorem retinent.

§. XIV.

Ad finem properans, relinquo L. B. tuae censurae & judicio addenda quae sequuntur: 1.) rogo, ut satisfiat Petito meo in §. & certior fiam, num in Metrica Regni & Archivo certius sim: num fiat mentio, quod Archi-Camerarii fuerint Thesaurarii Regum & Reginarum, instar Camerarii Regum Franciae, de quo in §. V. egi. 2.) inter *Singularia Succamerariorum Regni* §. VIII. inferas, quod Principi S. R. Imp. & Succamerario Regni, GEORGIO LUBOMIRSKI Anno 1726. per Commissarios seu Recuperatores Salisfodina *Cunigunda* cui nomen est, sit adjudicata, & cum Vielizensibus S. R. M. Thesau- ro, conjuncta; salva tamen satisfactione promissa, Reipub- licae nomine, postea per Conventionem a Thesauri Regii Asse.

Assessoribus & Conſiliariis, quotannis, pendente lite propter ſatiſfactionem, mille Imperialium & centum Vaſa Salis Vielenſis oblata & accepta, avtographo & ſignato Inſtrumento exiſtente quod vidi & legi. 3.) ad *familiam Poniatowski-orum* pertinet ductu ſ. IX. quod meditantibus in Dlugoffo legerim: *Edebantur per ſingulos tres dies Haſtarum, chorearum &c. Ludi.* quos interpretor, certamina nobilitatis cum juvenis tauriſque Hiſpanicis *Stiergeſchte*, & Germanorum *Turnieren, Lanzenbrechen, Ritterſpiele, Ringelrenn*, & temporibus bellicoſiſſimis Ottonum & Henricorum Imperatorum Romanorum ab illecebris bellicis allectos in Italiam caſtra eſſe ſecutos, divitias comparaſſe, & ex Propagine Pontifices Max. ortos, tandem Archiepiſcopum Gneſnenſem huc miſſum, & jure poſtliminii fruitos eſſe in Patria. 4.) ratione vocabuli *Succamerarii*, opinor ortum id eſſe ex ignorantia ſcribarum veterum, qui dum in membranis chartiſque legerunt: *Sup. Camerarium*, euphonia cauſa pronuntiaverint *Succamerarium* & ſic *Supremum* converterint & mutaverint in *Succamerarium*; opinioni tamen Hartknochii nihil derogo: 5.) *Vitelliorum* nomen & *Juveni a Vitulo* derivandum & ſola aetate annis & ſexu diſtingvendum eſſe, non temere affirmo. Quot capita, tot ſenſus! id quod, imitaturus Spanheimium de uſu & præſtantia Numiſmatum, in meo tractatu *de Origine Inſignium Polonicorum* fuſius elucidaturus ſum.

*Puncta 12 Objectiva poſita à Vice-Cancel-
lario Regni. Annò 1561. 1651*

I. Przyſiągł Krol *in Pactis*, Pieczęci Pokoiowey nie za-
żywać. A teraz kiedy Jego przeciwko Prawu, Pieczętarz pie-
częto-

czętować niechce, to z Pokoiową Pieczęcią wydaia Uniwersały, na zaciąganie ludzi cudzoziemskich, listy przypowie-
dne, y inne rzeczy.

II. Jest Prawo takie, aby nayspierwszy *Vacans* Pieczętarzowi y Sekretarzowi Koronnemu był dany. Było tyle Starostw, Panu Podkanclerzemu nic nie dano: Xdza Sekretarza pomieniono z Biskupstwem Poznańskim: Prawda że cnotliwemu człowiekowi dano, ale się nie godziło przeciwko Prawu czynić.

III. A zaż to nie oppressya *Libertatum Nostrarum*, kiedy Zona z Mężem niechce mieszkać, mogłby to Mąż przelomać, żeby poszedłszy mowił znią, y mogłby ia przyciągnąć do siebie, á Krol wartę zasada. Y przykładem będzie ta iedna drugim, że mężow będą sobie lekce ważyć; Strzeż Boże, gdyby mąż przyzedł, pewnieby go zabito.

IV. A zaż to nie opressya, kiedy Szlachcicowi Duchownemu biorą Opaćtwo, y kupę ludzi nań zwodzą za pieniądze Rzpltey zaciagnionych, to iest lud, ktory był zaciagnął Pan Starosta Liwski. Powiadaia, że rezygnował: Rezygnowałci, ale *coactus*, bo go było kazano zwiázawszy przywieść.

V. Woyską tak wiele nie miało być za pieniądze Rzpltey aż oni rachuią ośmnaście set Gwardyi, á ta powinna być za pieniądze Ekonomii Brzeskiej, *juxta Pacta Conventa*, y inszy lud specyfikowano, ktory nie był.

VI. Na co Rzplta postanowiła Rezydentow u Dworu? Na to, żeby pilnowali, co Krol czyni, iezeli fakcyi iakich z Cudzoziemcami nie czyni, iezeli ludu iakiego nie zaciaga, y aby *sine Consilio* ich nic nie czynił. A teraz iedzie Krol *extra limites Regni*, to daia reiestr, ten poiedzie &c. A Panowie Rezydenci poiaią do domu, snopki wozic, albo też w Warszawie będą czekać. Czemu y teraz do Prus nie mieli iachać

iachac Rezydenci, *quis scit*, co się mogły stać za *molimina contra Republicam*, dla tegoż y *penas* wielkie na Rezydentow postanowiła Rzplta, aby pilnowali boku J. K. M. y wiedzieli co się dzieie z Rzplta.

VII. Marszałkom Prawo postanowiło, aby *Foralia* na nich wybierano, aby *pretia rerum* postanowili, aby sądzili *excessivos*, y Sędziow swoich podawali. A Krol nowe Prawo z Marszałkami stanowi, ordynuię *Foralia*, odeymuię Sędziego, y podaie kogo chce, Przywileiem to waruiąc. Nie każe ferować Sędziemu *in Criminalibus*, ani Marszałkowi Dekretow. A Krol ma siła takich Faworytow. Krol się rozgniewa na Senatorsa. mogą zabić, aż Pana Faworyta sądzić nie będą. Czemu? bo to sobie Krol zostawił. *Cruenta* opressya w tym *Reipublicæ*, y iuż po Prawie nic.

VIII. Rzplta postanowiła dwuch Podskarbach, á teraz trzeciego iakiegoś sobie Krol stanowi Pokoiowego. Co przeciwko Prawu.

IX. Na co Rzplta postanowiła Duchownego Xiędza Pifarza, aby wiedział, co się z pieniędzmi, nie tylko publicznemi, ale y prywatnemi dzieie, iezeli ich Krol na co przeciwko Rzpltey nie obraca, á teraz kazano precz Xdzu Pifarzowi, Podskarbiego Pokoiowego postanowiono; y w tym opressya Prawa.

X. Na co Rzplta postanowiła Podkomorzego Koronnego? Na to, aby wiedział, co Krol czyni, iezeli *non molitur quod contrarium Reipublicæ*, y wolno było Podkomorzemu wnieść do Pokoiu, chociażby Krol z Krolową leżał w łóżku. A teraz Podkomorzy stoi zdaleka aż go zawołaią.

XI. No co dwuch Pieczętarzow? Na to, aby uchoyway Boże, śmierci na iednego, był drugi zawsze *praesens*, aby kiedy ieden rozgniewa się na zasłużonego dobrze Rzeczypof-

czypospolitey, drugi mu ziednał audyencyą u Krola, uprosił mu daninkę iaką, dla ktorey zdrowie stracił y substancyą w Woytku. A teraz różgniewawszy się Krol, każe Pieczętarzowi ode Dworu, warty nań zasadza, gdzie *periclitatur de vita*, musi zdaleka Dwor miiąć.

XII. A zaż y to nie opressya ubogich ludzi y *Liber-tatis Nostrae*, kiedy Wakancye w posagach daia, á ubogi żołnierz, ktory zdrowie y substancyą na usłudze Rzpltey stracił, wyszedłszy z Ordy, przed pokojem skwierczy, prosi o wspomozienie, o daninkę iaką, aż ia Aptekarz álbo Odźwierny przed nim ugoni.

Responsio ad XII. Puncta, á Vice-Cancellario proposita. Anno 1651.

Pierwsze godności swoiey wdzięczności *in Principem*, miłości *in Patriam*, pokazał Pan Podkanclerzy Koronny, wydawszy na świat Dwanaście Punktow świeżo *ad commotionem populi malignè* uknowanych. Z tych poznać, iż on iako żyć, tak pićze, nie był nigdy wdzięcznym za dobrodziejstwa nikomu, począwszy od własnego Oycy, co ma być Panu? lubo ten szczerę dobroci swey dał mu y powrocił nie poieden kroć zdrowie, żywot, honor, godność zawsze go niezbedna rządziła prywata. Tęż iednę y teraz *toto conatu* traktuie. Cierpiął z domem swym zarobione *pasquile*, y sam ie *improbè* piływał, wtym że się y teraz obiera. Nigdy zniego *pacatus* nie był *Civis*, á to y teraz *movet turbas, ciet seditiones*, prawie Pieczętarzki z Panem y Oyczyzną postępek, opacnym udaniem niewinnie hydzić, Pana y poddanych wiernych burzyć, Rzplitą mieścić, y w ostatnią zgubę *tot quassatam malis per interna dissidia* prowadzić. *Macte animo,*

Pan

Pan Podkanclerzy, *hinc Te estimabit posteritas*, ponieważ *apud presentem totam*, iczliś iey co kiedy miał, *verecundiam consumpsisti*.

Ad Primum. Przyśiągł K. J. M. na *Pacta cum Republica Conventa*, y trzyma ie *sancte & Religiose*. Pieczęci Pokoiowey, do żadnych spraw Rzpltey, iako brzmią *Pacta*, nie zażywał, ani zażywa. Wszak iawne byty te Uniwersały y Listy na zaciągi, y te Woyska Cudzoziemskie *contra Rempublicam* zaciągnione widzieliby ludzie, ale ich snadź schowano w pułkę, iako kościáne szachy, á zaż dobędą na woynę bez wici, y dadzą Regiment Panu Podkanclerzemu, gdyż prosił o Butawę pod czas choroby Państwa Krakowskiego.

Ad Secundum. Owoż Pieczętarz wiadomy Prawa, *& Publicae rei non privatae studiosus est*. Powiada Prawo, aby Pieczętarzowi albo Sekretarzowi Koronnemu dano pierwsze *Vacans*. O Sekretarzu *disponit Lex: Erit primus Expectans, &c.* Temu nie *abbreviata manus Domini*, owszem tuszą wszyscy, iż *pro patientia accedit illa gratia*. O Pieczętarzu *in eo passu penitus* nic w Prawie, á zwłazcza o tak zaśluzonym, godaym, wdzięcznym y miłym Panu, y tak wiele oraz wziętego z żoną, za Przywileiem iednak Krolewskim *solide advitalitatis* chleba Rzpltey wzywaiącym.

Ad Tertium. Opreśsya *Libertatis*, iż Zona z Mężem nie zmieścza. *Tacete, ne Vos Dii audiant*. Co wolności Szlachecki? Co Oyczyźnie wolney? Co Panu pobożnemu do waszgo stadła? Swoim go geniuszem y nałogiem pańską y ludzką przystoyność miárkuiecie, żeście sami Pana Oyca z Pannią Matką, y insze zacne á sworne *connubia* umyślnie na złość wadzili, to o każdym trzymacie iż Mąż z Zoną wadzi: Y zażywacie przyzwoitego sobie terminu, iż mogłby Mąż z Zoną przelamać, nie dziw, iż dwie pierwsze przelomił, á raczey

pomorzył, chciałby y trzecią. Bo snadź nie iey, ale dobru
 iey obfitemu ślubował. Dobrze powiedziano, *quisquis fecit,
 paritur. Actorem scelus repetit, suoque premitur exemplo no-
 cens. Justus retributor* Pan Bog karze Was za Oyca, za
 pierwsze żony, za *dissidia inter alienas Conjuges flagitiosè pro-
 curata*. Przydawa, iż Król wartę zasadza, zabitoby, gdyby
 mąż przyszedł do żony. O Bohatyrze niewieści! flusznież był
 napisał na znaku swoim pod Piławie wielką: *Fugite*; y by-
 łaś zaprawdę *Antesignanus*, aż y ten znak swoy w ucieczce u-
 przedzając, nie dziw, że się y do żony nie ośmielił. Kogoż
 ta warta zabiła? Komu krzywdę iaką uczyniła? Stawa ona
 iako zawsze w zwyczajney liczbie wplacu Zamkowym, *in om-
 nem casum* pokoju swego bezpieczeństwa Pospolitego y Pań-
 skiego przestrzegając, y by dobrze na Wafze do Klasztora
 gwałtowne zapędy miała pilne oko. A zaż nie wiemy, że
 Wam dotąd *nullus sacer* zostawał *locus*?

Ad Quartum: Wzięto Opactwo Szlachcicowi Ducho-
 wnemu, przetomci bardzo skarży, á niema słyszę záto rozumu
 dostatku, albo prezencyi, żeby się swego Panu Starościu Liw-
 skiemu *privatim* & *publicè* upominał. Nie dziwiuję się że
 sobie Duchownych kaptuiccie, macie sprawę o rozwod.

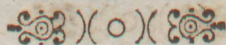
Ad Quintum: Woyska iak wiele było, wiedzą Hetmani,
 Pisarz Polny, Podskarbi, Poborcy Woiewodztw, całe na o-
 fiatek Woiewodztwa, stawając z nim równo *in actione mili-
 tari*. Panu osobą swą dlá nas *in aleam belli* ochotnie rzuca-
 jącemu należało, aby było Woysko iako naywiększe. Gwar-
 dya, á raczey Pana Wolfow Regiment komu służył y służy,
 ten mu płaci y płacić będzie, wyjąwszy, żebyśmy za to Pana
 winowali, iż iako sam siebie, tak y cokolwiek ludzi być
 mogło, odważył dlá Oyczyzny.

Ad Sextum: Panom Rezydentom y nie Rezydentom,
 wolny

wolny zawsze do Rezydencyi y do samego Pana, gdziekolwiek jest, akcess. Wolna y Pańskich spraw, y zabaw, *salua Majestate, inspectio*, wżak Pan y z natury y dobroci swojej *candidus & apertus, nunquam affectat Secretum*. Jachat do Prus iawnie, *non extra limites*, bo Pruska Ziemia *pars Corporis & Coronae Regni*, było tam z Panem nie trochę Senatorow, Urzędnikow, y tak wiele wiernych poddanych. A możesz Panu, *absque piaculo à summo scelere*, zadawać *factiones & molimina contra Rempublicam*? Człowiek ten *tota vita sua probrosus, factiosus*, y ktorego wszystka zabawa dotąd, *de melioribus loqui & facere mala*.

Ad Septimum: Panow Marzałkow władza *ad mentem* Prawa pospolitego y zwyczaju dawnego redukowana, bo ktożby się był nie uzalił niebiosą przenikających głosow ludzi ubogich, á naywięcey poddanych Szlacheckich zbytnią exakcyą Targowego uciążonych, y zaraz narzekaniá pod czas Seymu wszystkich przy Dworze Pańskim mieszkających, na wielką drogość y matkę iey, wyniosłe zdzierstwo targowego. Sędziá Marzałkowski aby był ieden bez częstey odmiány, Szlachcic *juratus & possessionatus*, Prawo pospolite, iako w wszystkich Urzędnikow Sądowych y samych Panow Marzałkow, tak y iego obliquie, ponieważ Sędziá może y *de facto* sádzi *de vita & honore Civium in Criminalibus, & gravioribus negotiis decidendis*, według Prawa y starego zwyczaju dokładali się zawsze Marzałkowie Krolow JchMci, Senatu przy boku Pańskiego będącego, y ten sam jest zdrowy *temperament absolute* Panow Marzałkow *potestatis*, nie żaden respekt Faworytow u Pana. Sprawiedliwość świętą *absque personarum delictu* miluiącego, y na swoich domowych, gdy wczym *excedunt, exactam animadversionem* czyniącego.

Ad Octavum & Nonam: O Podskarzim trzecim y o re-

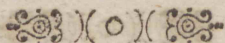
legacyi Xiędza Pifarza, pisze nam ten człowiek *suo more* nowiny, iako z Indyi. Bo iako o Podskarbibm trzecim nikt dotąd nie słyżał, tak Xiędz Pifarz obecny jest przy Dworze, y on z dokładem Pana Podskarbiego Koronnego administruie *rationes privati Principis peculii*, kontrakty pisze, kwity daje, pieniądze odbiera, y wydawa sumą. A że nie sam codzienną drobnieyszą odprawuie expensę, zachowuie wtym zwyczay dawny y swoy honor, wiedząc dobrze pifarską swoię y szafarską drobnieyszych *Ministrorum* powinność. A za prawdę niemaż też czego strzedz, chwała Bogu wszystkie niemal prowenta *Mense Regiæ*, *absumpsit* z Ekonomiami zaraz *communis calamitas*, wyniszczyła szkatułę Pańską dosyć niezapasna ciężka woyna, obozy y do szcztu wyniszcza codzienna *Principis*, lubo znią nie trąbią, *in egenos liberalitas*, *votorum pro Republica susceptorum* Panu Bogu, & *Divis Regni Tutelaribus exsolutio*, *donaria piis locis*, Kościołom, Xięży, Zakonom y Osobom nabożnym.

Ad Decimum: Pana Podkomorzego Koronnego Pańskiey Rezydencyi zawsze przytomnego, sama podagra y chiragra często zatrzymuie w gospodzie, ale klucz główny ma sobie powierzony, pokoy Pański *patet* mu zawsze funkcyą też swoię, kiedy *per valetudinem* może, sam odprawuie. Wczym iego samego, iako *Viri Optimi*, może każdy słyścić *integrum testimonium*.

Ad Undecimum: Nato dwuch pieczętarzow Prawomieć chciało, aby iako *Duo Luminaria Regni* wszystkiey świecili Oyczyźnie, samo dobro iey prowiduiąc, nie swoje prywaty uganiąc, Panu miłość u poddanych, poddanym u Pana iedniąc, nie dyffidencye, sedycye y *motus* bez przyczyny wszelakiey, przeciw widomey istocie y prawdzie iasney, przez umysłne fałsze, y grubo sposobione kalumnie strojąc. *Bene meritos*

meritos & bene merentes de Principe & Republica, bez bra-
ku y respektu Krewności *partium* albo *factionum* promowu-
jąc. Dworzan y slug Pańskich w spolney zgodzie zatrzymu-
jąc, á do wygody y uslugi Pańskiey przykładem, konwer-
facyą y chlebem wżysfkich społabiając, nie fakcye, niezna-
fski, zwady między nimi sprawując, albo się znimi wadzając,
z pokoiu Pańskiego y ode Dworu rugując, y na zdrowie
niewinnych następując. Te są y insze Pieczętarskie *munia*,
ktorych *Summa*, aby *in veritate & Justitia* sprawowali swo-
ie *Ministerium*, gdyż Jemu *innititur Dignitas Regis & Salus*
Reipublica. Niechayże tedy sędzi Bog Polskę y świat cały,
ieżeliście Panie Podkanclerzy *in Bonu Principis vel Publicae*
rei, dali precz czas Pieczętarsstwa swego; aby iedno naymniey-
sze *rectum & dignum experimentum*. Krzywdę y wtym czy-
nicie Dobrodzieciowi swemu, aby Wam miał kazać ode Dwo-
ru, w pomysłeniu to Pańskim nie postać, zatrzymuie y zacho-
wuie wrodzona Jego *Clementia*, Boskiey *imitatrix*, *perditos*
& *perirevolentes, ingratos & malignos*, iako y Was nieraz
nie tylko przy Dworze, ale y przy zdrowiu, dobrach y po-
czciwości, lubo *merito* straconey; ale wiecie co Was do Dwo-
ru nie przypuszczą: *Qui male agit, odit lucem*.

Ad Duo-decimum: Communis to *locus malignantium*. Pań-
ską Dystrybutywę *verbis insidiosis* podawać *in odium male*
contentorum, ktorym y Niebieska Datarya wygodzić nie mo-
że, ale *bene meriti* uznawać mogą że pierwsze miejsce w Pań-
skiey uwadze mają, niżeli *chara* Jego *pignora*. Oto Krolowa
pozwoloney Seymem czeka dotąd prowizyi, á oni z woli o-
boyga Państwa, á zręki samego Pána szcudroblivey odbiera-
jąc *indies premia de servita*. To iednak przyznać co rzecz
sama y istota wyświadcza, iż naygorzey K. J. M. w ręce Ra-

dzieiowskiego Pieczęć kollokował. *Qui reddat mala pro bonis, non recedet malum a domo ejus. Proverb. 7.*

II.

Verſio in Latinam Lingvam.

Puncta 12. Objectiva poſta à Vice-Cancellario Regni Anno 1651.

I. Rex Sigillo Curiaſe non uſurum juravit in Paſtis. Nunc verò cum ejus Cancellarius nolit obſignare, quia eſt contra Jura, Literæ Uniuerſales ad conducendos milites extraneos; Literæ Annunciatoriæ aliaque, Sigillo Curiaſe obſignata prodeunt.

II. Lex eſt, ut primus quiſque Vacans locus, Cancellario & Secretario Regni concedatur: Plures erant Praefectura, nequè tamen ullam accepit Pro-Cancellarius. Secretarius denominatus eſt Episcopus Poſnaniensis: Non inficiandum, quod id Viro tanto honore digno collatum ſit minimè vero fas erat, hæc contra Jura facere.

III. Nonne hoc oppreſſio Libertatum Noſtrarum, cum conjux cum marito nolit cohabitare, cui rei facile mederi poſſet maritus, ſi adiens illam, cum ipſa loqueretur, eamque ad ſe pelliceret: Rex verò præſidio eam cinxit. Atque hæc aliis exemplo erit, quæ maritos ſuos contemptui habebunt; imò quod Dii prohibeant, ſi maritus acceſſerit, periculo vitæ exponitur,

IV. Nonne hoc oppreſſio, cum Nobili Ordinis Eccleſiaſtici eripitur Abbatia, & multitudinem militum, pro pecunia Reipublicæ conductorum aduerſus eum ducunt, id eſt, Copias quas conduxit Capitaneus Livenſis: Ferunt, ſe abdicaffe

casſe hoc munere; Abdicavit ſe omnino, ſed coactus; nam ut captivus adduceretur, imperatum eſt.

V. Non debebat tantus copiarum numerus eſſe pro Reipublicæ pecunia; at verò jam ſunt Mille & Octingenti milites Prætoriani: qui conduci debebant pro pecunia Oeconomix Breſſenſis juxta Pacta Conventa, imo aliæ copix reſenſitæ ſunt, quæ tamen non exiſtunt.

VI. Quam ob cauſam Reſpublica conſtituit Residentes Aula? Eam ob cauſam, ut quid Rex agat, obſervent, utrum factiones cum extraneis moliatur, utrum copias conducatur, & ne quid ſine illorum conſilio ſuſcipiat. Nunc verò Rex diſcedit extra limites Regni, catalogus traditur eorum, qui unà cum illo proficiſcantur. &c. At Domini Residentes domum abeunt, conſectum mergites, vel etiam Varſavia opperientes comorantur. Quidni nunc etiam in Pruffiam profecti ſint Residentes? quis ſcit, quid ibi machinari potuiſſent alii contra Rempublicam; eamque ob rem gravem pœnam Reſpublica ſanxit contra Residentes, ut obſervent omnia lateri S. R. M. adhærentes, & ſciant, quid cum Republica agatur.

VII. Lata eſt Lex Mareſchalcis, ut Foralia iſtis colligantur, ab iſdem pretia rerum conſtituantur, exceſſivi puniantur & Judices ab iſtis eligantur. At verò Rex novam Legem cum Mareſchalcis fert, Foralia ordinat, Judices deponit, & conſtituit quemcumque vult, Privilegiis datis. Prohibet Mareſchalcum atque Judicem ferire Decreta in Criminalibus. Rex multos tales ſui amantiffimos habet: Rex ſuccenſet Senatori. Occidi poteſt; in eum verò, qui rebus Regis benè cupit, nullum exercetur Judicium. Quare? hoc enim Rex ſibi reſervavit. Quanta in hoc Reipublicæ oppreſſio, nec ulla ratione corrigi poteſt.

VIII Reſpublica conſtituit duos Theſaurarios, nunc verò tertium quendam Rex ſibi elegit domeſticum, quod eſt contra Leges.

IX. Quomodo in finem Respublica constituit Notarium Ordinis Ecclesiastici? Ut non ignarus esset, ad quos usus pecunia & publica & privata conferatur, num Rex eam utatur ad id, quod Reipublicae perniciosum est; Nunc vero iussus est abire Notarius Ordinis Ecclesiastici, constituto domestico Thesaurario, quod etiam oppressio magna est.

X. Qua de causa constituit Respublica Succamerarium Regni? Ut sciret, quid Rex agat, num quid molitur, quod Reipublicae contrarium sit. Succamerario etiam facultas data erat adeundi Regem in ipso conclavi, etsi Rex cum Regina jacerent in lecto. Nunc vero Succamerarius procul stat, donec accersatur.

XI. Quem in finem duos Cancellarios? Si, quod Deus avertat, alter diem obierit supremum, alter semper esset praesens; si alter succenseret cuidam optimè merito de Republica, alter efficeret, ut isti ad Regem aditus pateret, aut expeteret aliquod beneficium, propter quod & valetudinis & opum in bello cepit detrimentum. Nunc vero iratus Rex, Cancellarium abesse jubet ab aula, praesidio cingit, ubi periclitatur de vita, procul ab aula vivere coactus.

XII. Nonne & hoc oppressio miserorum hominum, & Libertatis nostrae, cum Vacantias dotis loco conferant, miserum verò miles, & valetudine & opibus affictus, serviendo Reipublicae, ex Cosacorum oris revertens, quiritatur ante Cubile Regium, implorat auxilium, petit beneficium, quod tandem ipsi praeripit Apothecarius vel janitor quidam.

III.

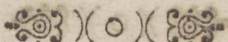
Responsio ad XII. Puncta à Vice-Cancellario proposita, Anno 1651.

Prima documenta Dignitatis suae, gratitudinis in Princi.

pem, charitatis erga patriam, dedit Pro-Cancellarius Regni, editis in lucem Duodecim Punctis, novissimè ad commotionem populi malignè fabricatis. Ex his apparet, quod ut vivit, ita scribat. Nunquam gratus erga quemquam fuit pro acceptis beneficiis, incipiendo à Patre suo. Quid? gratusne erit in Regem? Quamvis hic ex mera sua Gratia ipsi dedit multoties vitam, valetudinem, honores, dignitatem, à suis tamen rebus se abripi passus est. Idem quoque nunc magno conatu tractat. Passus est, ut in se domumque suam, libelli famosi scriberentur, imo ipse illos improbè scriptitavit, quod & nunc tentat. Nunquam is erat pacatus civis, at verò nunc etiam movet turbas, ciet seditiones; scilicet mores Cancellario digni erga Regem & Patriam, perversa interpretatione innocenter infamia afficere, Regem & fideles subditos inter se collidere, Rempublicam turbare, & in extremam perniciem tot quassatam malis per interna dissidia, adducere. Maeste animo! Domine Pro-Cancellarie, hinc Te aestimabit posteritas, quia apud præsentem totam, si quam habuisti unquam, verecundiam consumpsisti.

Ad Primum: Juravit S. R. M. in Puncta cum Republica Conventa, eademque servat sanctè & religiose. Sigillo privato ad nullas res, Reipublicæ, ut sonant Pacta, neque usus est, neque utitur. Etenim manifesta erant hæc Univerfalia & Literæ ad conducendos milites; atque hunc militem contra Rempublicam collectum, vidissent alii homines, fortè autem in theca asservati & reconditi sunt, ut homunculi lusorii ex ossè facti; venissentne ad bellum sine Literis restium, dabuntque Cohortem Domino Pro-Cancellario, cum petiit Dignitatem Imperatoriam, dum Cracoviensis Castellanus ægrotabat.

Ad Secundum: Ecce! Cancellarius non expers Jurium,
 G & pu-

& publicæ rei, non privatæ studiosus est. Allegat Legem, ut Cancellario seu Secretario Regni conferatur primus Vacans locus. De Secretario disponit lex: Erit primus Expectans &c. Huic non est abbreviata manus Domini, imò omnes credunt, quod pro patientia accedat illa gratia. O Cancellarie, in eo passu penitus nihil in Lege, nimirum de tam merito, digno, gratiosoque Domino, cujus nomen, Conjugisque ejus tam famosum, Privilegio tamen Regio solidæ ad vitalitatis pane Reipublicæ fruente.

Ad Tertium: Oppressio Libertatis, quod conjux cum marito non habitet? Tacete, ne Vos Dii audiant! Quid ad libertatem Nobilium? Quid ad patriam liberam? Quid ad pi-um Regem matrimonium vestrum? Ex Genio Vestro & consuetudine æstimatis Regis humanitatem atque decorum. Quia ipsi inter Patrem & Matrem, & inter Illustria copulataque Conjugia studio ac malitiosè discordias serebatis, opinamini, omnes maritos cum conjuge litigare: & constituitis terminum Vobis maximè proprium, quod maritus possit à conjuge disjungi; id mirum non est, jam duas priores à se sejunxit, imò fame enecavit, nec à tertia fortè sibi temperabit. Fortassis non illi, sed opibus illius opimis spondit. Verè dictum: Quisquis fecit, patitur. Actorum scelus repetit, suoque premitur exemplo nocens. Justus retributor Deus. Punit Vos pro Patre, pro prioribus Conjugibus, pro dissidiis inter alienas conjuges flagitiose procuratis. Addit, quod Rex præsidia collocet, cædes sequeretur, si maritus adiret conjugem. O Heros effœminate! benè inscripseras magno tuo signo sub Pilavia: Fugite! & verè Antesignanus eras, cum & hoc tuum signum in fuga præcurrebas. Quid mirum? cum non audeas ad Conjugem ire. Quem nam præsidium hoc occidit? Quem injuria aliqua affecit? Collocatum est illud, ut semper,
solito

solito numero in area arcis in omnem casum pacis, securitatisque communis & Regiæ rationem habens, & ut diligenter observet violentas Vestras incursiones in Monasteria. Bene enim novimus, nullum Vobis hactenus locum fuisse sacrum & inviolatum.

Ad Quartum: Erepta est Abbatia Nobili Ordinis Ecclesiastici, hinc quiritur, neque in ipso est tantum consilii vel animi præsentis, ut sua privatim & publicè repeteret. Non miror, quod captetis Clerum, agitur enim de repudio.

Ad Quintum: Quanta copiarum multitudo fuerit, non ignorant Exercituum Duces, Notarii Campestris, Thesaurarius, Exactores Palatinatum, omnesque tandem Palatinatus, stantes simul cum illis in actione militari. Regis erat qui se ipsum propter Nos in aleam belli lubenti animo conjiciebat, ut miles esset numerosissimus. Cui servit & serviet Miles Prætorianus, seu potius Cohors Wolfiana, idem illi solvit & solvet, absit ut Regem ea de causa arguamus, qui quemadmodum suam, sic copiarum, quascunque habere potuit, salutem pro Patria periclitatus est.

Ad Sextum: Dominis Residentibus & Non-Residentibus liber semper patet aditus ad Regiam, ipsumque Regem, ubicunque locorum sit. Liberà quoque actionum Regiarum & negotiorum, salvâ Majestate, inspectio; etenim Rex, & naturâ & bonitate sua candidus & apertus, nunquam affectat secretum. Profectus est in Prussiam palam, non extra limites; nam Terra Prusis, pars Corporis & Coronæ Regni, cum Rege ibidem erat non parvus Senatorum, Officialium, & fidelium subditorum numerus. Potesne Regem, absque piaculo, à summo scelere arguere factionum & moliminum contra Rempubicam? Hic homo totâ vita sua probrosus, facti-

ofas, & cujus res, ad hæc tempora de melioribus loqui & facere mala.

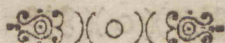
Ad Septimum: Mareschalcorum potestas, ad mentem Legum publicarum & consuetudinis antiquæ restricta est; quis enim misericordiâ non tactus esset clamore miserorum hominum, penetrante ipsum cœlum, inprimis verò subditorum Nobilium, aggravatorum nimiâ exactione Ministri rerum foralium, & quiritantium eo tempore, cum Comitia omnium Ordinum celebrarentur, & præter Comitia, omnium apud Aulam Regiam commorantium, ob magnam caritatem & matrem ejus, Crimen repetundarum Ministri rerum foralium. Ut Nobilis juratus & possessionatus sit quidam, sine mutatione crebriori Judex Mareschallorum, Leges publicæ, ut ab omnibus Officialibus Judiciorum & ab ipsis Mareschallis, ita & ab isto postulant, quoniam Judex potest & de facto judicat de vita & honore civium in Criminalibus & gravioribus negotiis decidendis, secundum Leges & veterem consuetudinem. Consulebant semper Mareschalli Reges Serenissimos, Senatu lateri Regis adstante, & hoc est optimum temperamentum absolutæ Mareschallorum potestatis nullâ ratione habita favore florentium apud Regem, qui amat justitiam absque personarum delectu, & in suos domesticos, si qua in re excedant, exactè animadvertit.

Ad Octavum & Nonum: De Thesaurario tertio, & relegatione Notarii Ecclesiastici Ordinis, hic homo res novas nobis scribit, quasi ex India. Quemadmodum enim nemo de Thesaurario tertio quidquam auditione acceperat, ita Notarius præsens est in aula, atque ipse una cum Thesaurario Regni administrat rationes privati Principis peculii, Contractus scribit, Quietationes dat, pecuniam accipit, & summam tradit. Et quod quotidiana expensâ minutissima non administrat,

erat, in eo servat veterem consuetudinem, suumque honorem, non expers Officii sui, & ministrorum ordinis postremi. Nec profecto quidquam est, quod observandum sit. O factum bene! Omnes ferè proventus Mensæ Regiæ absumpsit cum Oeconomis mox communis calamitas, exhaustis loculos Regis graue bellum, castra funditus perdit quotidiana Principis, quamvis eam in cœlum laudibus non efferant, in egenos liberalitas, votorum pro Republica susceptorum DEO & Divis Regni Tutelaribus exsolutio, donaria piis locis, Ecclesiis, Sacerdotibus, Ordinibus & personis sacris.

Ad Decimum Dominum Succamerarium Regni præsentem semper in Regia, ipsa podagra & chiragra sæpè detinet in hospitio, sed clavem habet sibi concreditam, patet ipsi aditus ad Regem obitque munus suum, si per valetudinem licet. Cujus, ut Viri optimi integrum testimonium quisque audire potest.

Ad Undecimum: Duos Cancellarios Lex habere voluit, ut tanquam Duo Luminaria Regni, toti Patriæ lucerent, qui prospicerent ipsius saluti, non sectantes privata sua commoda, concilians Regi amorem apud subditos, & subditis apud Regem, nullas diffidentias, seditiones & motus sine causa contra veritatem manifestam, excogitatis studio falsis rumoribus & calumniis quam durissimis cientes: benè meritos & benè merentes de Principe & Republica, sine respectu consanguinitatis partium seu factionum promoventes, aulicos & ministros Regios in mutua concordia conservantes, & ad servitium Regis, exemplo, consuetudine, & pane omnes aptantes, nullas factiones, discordias, lites inter eos ferentes, sive cum illis litigantes, neque ab conclavi Regio & ab aula removentes, neque saluti innocentium insidiantes. Hæc & alia sunt munia Cancellariorum, quorum summa, ut in Veritate & Justitia obcant suum ministerium, quoniam huic innititur Dignitas Re-

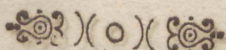

gis & Salus Reipublicæ. Deus itaque & totus Orbis judicet Poloniam, num Tu Domine Pro-Cancellarie, durante Tuo Cancellariatu, vel minimum dederis rectum & dignum experimentum in Bonum Principis vel Publicæ Rei. Injuriam quæque in hoc infertis Domino Vestro quod Vos abesse jussit aulâ; nunquam hoc in mentem Regis venit, servat & conservat innata Ejus Clementia, Divinæ imitatrix, perditos & perire volentes, & malignos, ingratos, imo & Vos non solum sæpenumero in aula, verum etiam vitam vestram, Bona & existimationem, licet meritò deperditam. Sed scitis, quid sit, quod Vos arceat ab aulâ: Qui malè agit, odit lucem.

Ad Duodecimum: Communis est locus malignantium, Regis Distributivam Justitiam, verbis insidiosis laceffere in odium malè contentorum, quibus et Cœlestia Dona non sufficiunt, sed benè meriti cognoscere possunt, quod Rex magis primos quosque locos cogitet, quam chara sua pignora. Ecce Regina expectat hucusque provisionem in Comitibus concessam illi contra ex voluntate utriusque Majestatis, & ex manibus ipsius Regis Munificentissimi, capiunt indies præmia desertiva. Id tamen confitendum, quod res ipsa testatur, quod malè S. R. M. in manus Radzieiovi dederit Sigillum Cancellarij. Qui reddit mala pro bonis, non recedet malum à domo
ejus. *Proverb. 7.*

COPIA BREVIS APOSTOLICI AD ILLU-
STRISSIMUM DOMINUM CASIMIRUM
CIOLEK PONIATOWSKI SUCCA-
MERARIUM REGNI.

BENEDICTUS PP. XIV.

Dilecte Fili Nobilis Vir Salutem & Apostolicam Benedi-
ctionem. Cum Venerabilem Fratrem Albericum Ar-
chiepiscopum Nicenum Praelatum Nostrum domesticum,
& Pontificio folio assistentem, Nostrum atque hujus Sanctae
Sedis Ordinarium apud Polonam Majestatem Remque publi-
cam Nuncium constituerimus, Caritas erga Te Nostra mini-
me patitur, ut oportunam intercidere patiamur occasionem,
per quam Nobilitati Tuæ Paterni amoris benevolentiam, &
praclaram de Tua pietate opinionem fiduciamque testatam
faciamus. Hanc vero te maximè comprobaturum speramus
Tuis Officijs ac studijs erga Eundem Venerabilem. Fratrem cla-
ris progenitum Majoribus, & insignibus pro Eadem sede mune-
ribus, summâ fide, prudentiâ, integritate, Consilioque hac-
tenus gestis egregie commendatum. Singularis igitur Tuæ
humanitatis erit, ut pro negotiorum Opportunitate sentiat
ille, quanta sit Nobilitatis Tuæ in Apostolicam hanc Sedem
observantia & quam alacri animo operam conferre gestias ad
ea, quæ ad Dei honorem amplificandum & Ecclesiasticas cau-
sas tuendas provehendâsque pertinere intelliges. Hæc qui-
dem Officia Exercituum Domino sunt inprimis accepta & vir-
tuti Tuæ decora, Nostræque sollicitudini grata, quibus sane
uberi-

uberiora Tibi Divinae largitatis munera comparabis, tuique Nominis laudes adaugebis, novaque in Te Caritatis Nostrae adicies incitamenta. Interim Apostolicam Benedictionem Tibi Dilecte Fili, Nobilis Vir, peramanter impertimur. Datum Romæ apud Sanctam MARIAM Majorem sub Annulo Piscatoris Die XII. Martij MDCCXLVI. Pontificatus Nostrî Anno Sexto.

Cajetanus Amatus.

Dilecto filio, Nobili Viro, Succamerario
Regni Poloniæ.

Copia Literarum Eminentissimi Cardinalis
Secretarij Status ad Eundem.

ILLUSTRISSIMO & EXCELLENTISSIMO
SIGNORE.

Prova un particular compiacimento La Santità di Nro^o Sig^{re} quallora Le si offre qualche occasione di dare nuovi contra segni à Vra Ecc^{za} della sua Paterna benevolenza, e della piena stima, che hà per il merito suo singolare. Quindi e, che inviando sua Beat'. in questo
testo

testo Regno col carattere di Nunzio Aposto,
 Monsr, Arciv^o Archinto, Loha la Santità sua in-
 caricato non solo di portarle la Benedizione A-
 post^a, ma di far capitale ancora del favore e dell
 assistenza dell' E. V. nelle occorrenze del suo
 ministero; ben persuasa sua Beate', che essendo
 le di Lui Commissioni tutte dirette al bene del-
 la Religione, farà ella per considerarle per la
 sua pietà, come proprie sue incombenze.
 Avendo io poi richiesto Lo stesso Prelato di at-
 testare all E. V. La parziale mia osservanza,
 mi riporto alle espressioni di lui, riservandomi
 solo di conformarle sempre all E. V. colle o-
 pere; è Le bacco le mani. Roma 26. Mar-
 zo 1746.

D. V. Ecc^{za}.

Servitore

S Cardi. Valenti.

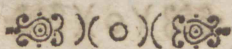
S. Succamerario del Regno di Polonia

All' Illmo. & Ecc^{mo}. Sig^{re}.

Il Sig. Su-Camerario del Regno
 di Polonia.

H

Copia

Copia Literarum Regis Gallix
ad Eundem.

MONS. Poniatowski. En faisant passer le Sr Marquis des Jffarts avec le Caractere de mon Ambassadeur extraordinaire près le Roy & la Republique de Pologne, j'ay charge de vous remettre cette Lettre de ma part, & de vous temoigner, que je serai bien aise dans les occasions qui s' en presenteront de vous donner des marques de mon estime & de ma bienveillance. Surce je prie Dieu qu' il vous ait Mons. Poniatowski en sa sainte garde. Ecrit à Choisy le 31. Juillet 1746.

Louis

au G^a. Chambellan de Pologne.

Devoyer

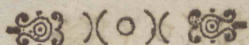
à Mons. Poniatowski grand
Chambellan de la Couronne
de Pologne.

ILLU-

ILLUSTRISSE & EXCELLENTISSE
 SUCCAMERARIE REGNI POLONIAE
 DOMINE GRATIOSISSE.

ILLUSTRISSE & EXCELLENTISSE

Hæc sunt, quae jussu & auctoritate Opt. Max.
 Apollinis Sarmatiae, excerpere ex libris &
 hinc inde dispersa in unum colligere fasciculum
 volui & potui, ab aulae remotus splendore.
 Ignosces imperfectæ notitiæ pro incomparabili
 gratia Tua, complecti qua didicisti eruditionis
 studiosos: cum in magnis & arduis rebus voluisse
 satis sit, conjectura & ire liceat in naturae oc-
 culta & Historiae, teste Seneca Plinioque Tuo.
 Vnicum deprecor, quod in Dedicatione de Vir-
 tutibus animique dotibus Tuis maluerim tacere,
 quam non satis digna loqui: Excedunt enim hoc
 seculum, & ipsa aeternitas intuetur eas admira-
 bunda. Quam obrem modestia Tua ineffabilis,
 & mea in dicendo infantia fuerunt in culpa. De-
 us Te seruet, & efficiat pro justitia sua sanctissi-
 con-

ma, ut Tibi, in salutem patriae nato, dignissima
 contingant meritorum praemia, & omnia
 fluant ex animi sententia. Vale & fave gra-
 tiosissime

TVÆ EXCELLENTIÆ

Consecratissimo & Devotissimo
 Auctori.